

Forord

Det har vært mange «skjær i sjøen» som har vært til hinder for meg i å skrive denne masteroppgaven. Både under skriveprosessen og i privatlivet. Men nå skal masteroppgaven endelig leveres.

Først vil jeg takke min kreative, optimistiske og dyktige veileder førsteamanuensis Erling Krogh. Takk!

Takk til informantene som har stilt opp til intervju og har delt sine opplevelser og erfaringer med meg. Uten dere ville ikke denne oppgaven blitt skrevet.

Jeg vil takke Bertil Ohlsson for at han har tatt i mot meg i sitt hjem, og jeg har hatt mye glede av våres vitenskapelige- og filosofiske samtaler, både om arbeidet med masteroppgaven og livet generelt. Jeg har lært mye og har fremdeles mye å lære.

Oslo, desember 2015

Erlend Wermskog

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1.0 Innledning	5
Kapittel 2.0 Turbeskrivelse – Feltbeskrivelse	6
2.1 Generelt om turen.....	6
2.2 Tur-/feltbeskrivelse dag for dag, alle fem dager	6
2.3 Avslutning og valg av teoretisk perspektiv; kroppsfenomenologi	12
3.0 Friluftslivet som samfunns- og kulturfenomen	13
3.1 Friluftslivets innledende første fase fra 1850 til 1900.....	14
3.1.1 Fra nytteorientert naturbruk til Tourisme som borgerskapets friluftsliv.....	14
3.1.2 Opprettelsen av Den Norske Turistforening, etablering av det folkelige friluftslivet og nye friluftslivsaktiviteter	16
3.1.4 Oppsummerende refleksjon.....	17
3.2 Friluftslivets andre fase fra 1900 til 1940. Arbeiderklassen begynner med friluftsliv	18
3.2.1 Arbeiderens friluftsliv	18
3.2.2 Vekst i transportnettet, innføring av sosiale reformer og etablering av nye organisasjoner	19
3.2.2 Oppsummerende refleksjon.....	19
3.3 Friluftslivets tredje fase fra 1940 til 1970. Friluftslivet blir en nasjonal folkeaktivitet.....	20
3.3.1 Krigens betydning for friluftslivet.....	20
3.3.2 Velstandsvekst og friluftsliv som nasjonal folkeaktivitet	20
3.3.3 Oppsummerende refleksjon.....	21
3.4 Friluftslivets fjerde fase fra 1970 til nåtid. Fra tradisjonelt friluftsliv til aktivitetsmangfold	21
3.4.1 Det tradisjonell friluftslivet.....	21
3.4.2 Aktivitetsmangfoldet.....	22
3.4.4 Oppsummerende refleksjon.....	22
3.5 Oppsummering i forhold til valg av teori	23
Kapittel 4.0 Teori	24
4.1 Maurice Merleau-Pontys kroppsfenomenologi og Bjørn Tordssons – Naturens åpne tiltale.....	24
4.2 Pierre Bourdieus habitusbegrep.....	26
4.3 Anthony Giddens; Det reflekseven selvet i senmodernitetens tid.....	27
4.4 Oppsummering og avslutning	28
Kapittel 5.0 Metode.....	28
5.1 Dokumentanalyse.....	29
5.2 Tilgang til feltarbeidet	29
5.2.1 Om vinterfjellturen og min rolle som deltakende observatør	30

5.2.2 Utvalg	31
5.2.3 Intervjuguiden	31
5.3 Det kvalitative intervju	31
5.3.1 Gjennomføringen av intervjuene	32
5.4 Bearbeidelse av data og bruken av Giorgios analysemetode	33
5.5 kvalitative metoders troverdighet.....	34
Kapittel 6.0 Intervjumaterialet kategorisert etter bruken av Giorgios analysemetode	35
6.1 Tur er flere ting.....	36
6.2 Det store apoteket	36
6.2.1 Naturen som medisin	36
6.3 Naturopplevelser	37
6.3.1 Generelle naturopplevelser.....	37
6.3.2 Utsikt	39
6.4 Fysiske erfaringer	39
6.4.1 Kropp, intensitet og velværefølelser.....	39
6.4.2 Helse, fysisk form og terapi	41
6.5 Naturen som sosialt arena	41
6.6 Mestring	43
6.6.1 Mestring av turlivet	43
6.7 «Pause» fra hverdagslivet	45
6.7.1 Avkobling	45
6.7.2 Stillhet og tiden står stille.....	46
6.7.3 Frihet	47
6.7.4 Refleksjoner.....	47
6.8 Avslutning.....	48
7.0 Drøfting.....	48
7.1 Grunnlagsforståelse.....	48
7.2 Drøfting av intervjumaterialet.....	49
7.2.1 Funnene holdt opp mot forskning om friluftsliv basert på utvalgsundersøkelser	49
7.2.2 Fjellturer og identitetshåndtering	51
7.2.2.1 Relasjonell identitet	52
7.2.2.2 Identitet: en vedvarende byggeprosess	52
7.3 Konklusjon	53
Litteraturliste.....	54

Kapittel 1.0 Innledning

Fotturer i fjellet er pyton! Et slikt utsagn kan man tolke fra det sosialantropologen Long Litt Woon fra Malaysia har å fortelle om sitt første møte med den norske turkulturen. For henne var nordmenns turer uforståelige. Etter å ha besteget Prekestolen ved Lysefjorden gir hun uttrykk for sine negative opplevelser:

«Før vi dro, skiftet vi til gamle velbrukte turklær som ikke var særlig elegante. Jeg var totalt uforberedt på en tur kunne være så fysisk slitsom,... i en så vill og barsk natur. Turen var så strevsom at man ikke kunne sette pris på turen. Heller var det ikke noe poeng for meg å gå en tur som var så anstrengende, helt frivillig. Jeg syntes også at det var rart at alle gikk for seg selv, og at det ble sagt svært lite under turen» (Woon 1993).

I motsetning til Long Litt Woon som syntes at sitt første møte med den norske turkulturen ikke var noe positivt, har jeg som er født og oppvokst i Norge bare positive opplevelser og erfaringer i mitt møte med den norske turkulturen. Helt fra jeg begynte i speideren som 13'åring og frem til voksen alder har jeg alltid vært glad i det å komme meg ut på tur i naturen, både til fots- eller med ski på bena. Dette har ført til at jeg har blitt nysgjerrig på hva andre mennesker syntes er kvaliteter ved å komme ut på tur i naturen. I dag er det jo en selvfølge at det å gå tur i naturen er bra og er assosiert med positive opplevelser. Men hva er det som er så viktig-, og hvorfor er det så viktig for folk å gå på tur i naturen? Med et slikt utgangspunkt er problemstilling for denne undersøkelsen:

Hva er meningen med fjelltur for folk?

For å få svar på problemstillingen skal jeg benytte meg av tre undersøkelser som bygger på hverandre. Først skal jeg foreta en dokumentanalyse av historien om det norske friluftslivet. Dette gjøres for å få innblikk i hvilken betydning turer i form av friluftsliv har hatt i landet vårt. Deretter skal jeg være med som deltagende observatør på en fjelltur. Dette for å dokumentere turen og selv gjøre meg erfaringer om turens innhold. På bakgrunn av dokumentanalysen og turbeskrivelsen fant jeg fram aktuelle teoretiske perspektiver på turen, som blir gjort rede for i eget teoretisk kapittel. Dernest gjør jeg rede for hvordan jeg har gjennomført denne undersøkelsen i et eget metodekapittel. Etter endt fjelltur intervjuer jeg turdeltakerne, som igjen danner grunnlaget for en fortelling hvor informantene selv forteller om deres forhold til tur- og turopplevelser. Dernest blir problemstillingen besvart ved å drøfte informantenes opplevelser med kvantitative utvalgsundersøkelser, og de teoretiske perspektiver, og til slutt gjør jeg en konklusjon.

Kapittel 2.0 Turbeskrivelse – Feltbeskrivelse

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for tur-/feltbeskrivelsen. Masteroppgaven tar utgangspunkt i en fem dagers fjellvintertur i Trollheimen arrangert av Trondhjems Turistforening. Hensikten min med å gi en detaljert redegjørelse for fjellturen, er å gi leseren et inntrykk av og en oversikt over hva undersøkelsen i masteroppgaven dreier seg om. Jeg ønsker å formidle til leseren hva slag tur dette er og gi et innblikk i fjellvinterturens innhold. Dette omfatter en beskrivelse av hvor skituren går dag for dag, av at skigåingen foregår i fjellterreng; og av at overnatting foregår på betjente hytter. Teksten er illustrert med kart og bilder for å visualisere hvor turen gikk.

Da jeg var med som deltager og observatør på denne fjellturen, har jeg også valgt å fortelle om egne erfaringer, og beskrive egne opplevelser om vinterturens hendelsesforløp fra dag til dag, alle fem dager. Jeg vil fortelle om og beskrive turruta vi skulle på ski. Når det gjelder egne erfaringer, vektlegger jeg naturopplevelser, skigåing i terrenget, og de fysiske utfordringer (kroppslige erfaringer) underveis. Jeg gjør også rede for mine observasjoner av turgruppa og; det sosiale aspektet rundt turen, samt andre erfaringer, opplevelser; og eventuelle utfordringer som dukket opp. Hendelser og opplevelser knyttet til andre enkeltdelegere under turen blir ikke beskrevet i dette kapitlet. På denne måten ønsker jeg å gi leseren av denne undersøkelsen innblikk i vinterturens ulike dimensjoner; slik som for eksempel det feltet jeg undersøker; natur og landskap, fysiske/kroppslige og sosiale dimensjoner – opplevd gjennom meg.

Feltbeskrivelsen er disponert i tråd med turens oppbygning. Først gir jeg en oversikt over området og turarrangementet. Dernest følger en beskrivelse av turen dag for dag, slik at leseren gjennom mine erfaringer og opplevelser kan følge den reisen som turen innebar.

2.1 Generelt om turen

Dette var en fem dagers felles fjellvinterskitur i Trollheimen, arrangert av Trondhjems Turistforening. Turdeltakerne hadde betalt for å kunne delta på denne fjellskivinterturen. Hyttene vi overnattet på var; Jøldalshytta, Trollheimshytta og Gjevilvasshytta. På disse hyttene overnattet vi, dusjet, spiste frokost og middag. Lunsjen foregikk ute i naturen. Om kvelden fikk vi servert kaffe og kaker. I tillegg; var det sosialt samvær. Både mellom oss i turgruppa og med andre fjellturister. Vi var totalt 14 deltakere, elleve menn, en kvinne, og to mannlige turledere som arbeidet for Trondhjems Turistforening.

2.2 Tur-/feltbeskrivelse dag for dag, alle fem dager

Dag 1. Lørdag – fra Nerskogen til Jøldalshytta

Lørdag morgen var det felles busstransport fra Trondheim sentrum til Nerskogen. Skituren startet fra sørsiden av Nerskogen. Deretter gikk turen over Minillamyrene; og videre til Jøldalshytta. Distansen mellom Nerskogen og Jøldalshytta er ca. 12 kilometer.

Jeg opplevde at vær, terreng og snøforholdene la forholdene til rette for en meget god oppstart av turen. Solen skinte og det var varmt ute. Også var det helt vindstille. Det var mye snø i fjellterrenget, som lå som et «hvit teppe» i landskapet. Solen ga også et kraftig gjenskinn i snøen. Skiløypa gikk slak

bortover, og terrenget var ikke spesielt fysisk krevende i forhold til det å gå på ski. Turdeltakerne gikk i rekkefølge i samme skispor. Aller først gikk den ene turlederen, og bakerst gikk den andre turlederen. Jeg la merke til at vi turdeltagere ikke snakket mye sammen. Skituren gikk videre på vestsiden av Gråfjellet. Her kom vi inn på en kvistet skiløype som skulle føre oss til Jøldalshytta (739 m.o.h.). Da vi hadde passert Gråfjellet, etter 2-3 kilometer, ble terrenget småkupert. Skiløypa førte oss inn i en åpen skog og videre fram til Jøldalshytta (739 m.o.h.).

Da vi ankom Jøldalshytta var solen på vei ned for dagen, og det var blitt mye kaldere ute. Jøldalshytta ligger i en bjørkeskog, og fra tunet til Jøldalshytta kunne jeg se utover et vakkert snødekt naturterreng. Da jeg gikk rundt og bak Jøldalshytta, fikk jeg en vid og storslagen utsikt mot den snødekte innsjøen Jølvatnet. Det var mange skiturister på Jøldalshytta med skiturister i alle aldersgrupper. Om kvelden ble vi servert middag og dessert. Da middagen var unnagjort, fikk vi utdelt hver vår seng. Senere på kvelden, samlet alle turdeltagerne seg inne i stuen. Her fikk vi anledning til å drikke kaffe og spise kaker. Turlederne la opp til at deltagerne i turgruppa skulle bli bedre kjent med hverandre. Jeg opplevde at alle turdeltagerne var sosialt engasjerte. Vi snakket om dagens turopplevelser, og alle turdeltagerne virket glade og fornøyde, samtidig som latteren satt løst. For meg, framsto dette som en veldig hyggelig sosial kveld.

Dag 2. Søndag – fra Jøldalshytta til Trollheimshytta

Denne dagen skulle vi gå på ski fra Jøldalshytta til Trollheimshytta, en distanse på ca. 17 kilometer. Vi stod tidlig opp, spiste frokost i fellesskap og gjorde oss klare til dagens skitur i høyfjellet. Utenfor Jøldalshytta var det ennå mørkt og jeg kunne se en del stjerner på himmelen. Etter hvert begynte det å lysne. Det så ut til at det skulle bli en solfylt dag. Morgenen var kald. Jeg vet ikke hvor mange minusgrader det var, men jeg opplevde at kulden «stakk» meg i ansiktet; i det jeg gikk ut for å ta på meg skiene. Dessuten knirket snøen under skistøvlene mine. Det hadde vært snøføyk i løpet av natten, og jeg børstet snø av både ski og staver. Etterpå begynte jeg å smøre skiene. Det eneste jeg kunne høre var lyden av de andre turdeltagerne og andre fjellskiturister med skistøvler som knirker mot snøen og lyd fra bevegelse av vindjakker og bukser som har stivnet i den kalde morgentemperaturen. I morgenlyset kunne jeg også se utover Jølvatnet som var dekket av et hvitt snøteppe.

Vi var nå klare til å gå på ski. Skistøvlene var festet til skibindingene og sekken på ryggen. Vi stod på rekke. Foran og bak var turlederne med oss deltagere i mellom. Turen gikk ikke direkte mot Trollheimshytta. Først skulle vi gå på ski til Tangvatna (797 m.o.h.). Tangvatna befinner seg mellom to høye fjellmassiver Rindhatten (1335 m.o.h.) og Trollhøtta (1596 m.o.h.). Dette området er ikke rasfarlig og derfor trygt å ferdes på ski. Fra Jøldalshytta ned mot Gammelsæterdalen hellet terrenget svakt nedover. Jeg opplevde skiføret som deilig. Uten glipptak, gled skiene frimodig bortover terrenget. Da vi var nede i Gammelsæterdalen, begynte en svak stigning oppover i retning Åkerdalen. Åkerdalen befant seg ca. 3 til 4 kilometer foran oss. Etter vi hadde gått på ski ca. en kilometer i svak stigning oppover, snudde jeg meg og fikk et utsyn mot Jøldalshytta. Hytta var dekket av høye snøkanter og det kom røyk ut av pipa. I tillegg så jeg utover Jølvatnet og de omkringliggende snøfylte natur-områder. Morgensolen var nå oppe. Jeg opplevde at solen begynte å varme meg i ansiktet og kroppen for øvrig. Snøen var blitt noe våtere, og skiene var blitt bakglatte. Jeg og noen av de andre turdeltagerne valgte dermed å legge på annen skismøring for å få bedre feste.

Terrenget i retning av Langvatn var blitt brattere. Turdeltagerne gikk på ski etter hverandre med varierende avstand seg i mellom. Det virket for meg som alle hadde lett for å gå og at ingen hadde problemer ut fra fysiske form eller sitt private turutstyr. Da kom vi oss opp på Langvatnet (797 m.o.h.), fikk jeg se Langvatnet bukte seg innover fjellet retning Tangvatna med Rindhatten og Trollhøtta på hver sin side. Jeg kunne ikke se toppene fra Langvatna, men det var varierende grad stigende oppoverbakke til fjelltoppene på hver sin side. Det gav meg en god følelse å gå på ski uten stigning i terrenget etter oppoverbakken fra Jøldalshytta. Fremdeles hadde jeg energi i kroppen og var bare «litt sliten» mens skiene gled fremover i skiløpa. I tillegg; fikk jeg en god følelse og fin opplevelse av å se innover Langvatn retning Tangvatna. Her var det verken andre mennesker eller trær, bare mye snø. Jeg kunne også se skiløypa som var merket med lange tre staur videre innover i det snøfylte fjellterrenget. Etter at vi hadde gått ca. 1.5 kilometer innover Langvatna, bestemte vi oss for å ta lunsjpause. Vi spadde fram en snøbenk, som vi satt på med hvert vårt sitteunderlag. Været var strålende. Solen skinte, og det var helt vindstille. Alle satt med ansiktet vendt i mot solen, og flere av turdeltagerne hadde smurt inn ansiktet med solkrem. Vi drakk varm drikke fra termos, spiste matpakke og sjokolade. Det virket som alle turdeltakerne var i godt humør. Jeg koste meg og opplevde at de andre også hygget seg sammen. Samværet var utvunget, og praten mellom oss gikk fra å være livlig til ikke å prate sammen i det hele tatt. På Langvatn opplevde jeg «stillhetens lydteppe» uten lyder og bevegelser i terrenget. Det var så stille at det surret i ørene mine. Dette førte til at jeg fikk en god frihetsfølelse og en egenopplevelse av hvor godt det er å leve. Etter lunsjpausen gikk skituren videre over Langvatn til vi kom på sørsiden av Tangvatna. Langvatna og Tangvatna ligger inntil hverandre. Vi gikk stigende oppover i fjellterrenget fra vestsiden av Tangvatna. Etter hvert som vi kom høyere opp i fjellterrenget, fikk vi utsyn over Tangvatna og Langvatna som nå lå bak oss. Utsynet viste det slående landskapet og strekningen vi hadde gått i et fugleperspektiv der Tangvatna og Langvatna spleiset dalføret sammen. Etter hvert nærmet vi oss høydepunktet på siden av fjellet. Foran oss kunne vi ane konturene i landskapet at terrenget begynte å helle nedover. Det begynte nå å blåse kaldt. Solen skinte ikke slik som før, og det var et lett skydekke. Den kalde vinden grep tak i vindjakken og vindbuksen min. Jeg frøs ikke på kroppen da kroppen var varm etter oppstigningen fra Tangvatna. Men, den kalde vinden førte til at jeg frøs i kinnene. Jeg ble nødt til å snøre inn vindhetta sammen, slik at bare nesetippen og snøbrillene stakk utenfor. Jeg så meg omkring, og de andre deltagerne hadde også tatt sine forholdregler for å møte den kalde vinden. Nå begynte jeg å bli fysisk sliten etter å ha gått på ski hele dagen. Jeg hadde også fått litt smerter i føttene på grunn av at skistøvler mine var helt nye.

Nå begynte nedstigningen. På vei nedover fikk jeg etter hvert et storslagent utsyn over store deler av landskapet i Trollheimen. Et vidtrekkende dalføre dekket av snø viste seg med; Gråsjøen som bukte seg fra sør til flere kilometer vest-nordover innover Trollheimen. Ovenfor Gråsjøen så jeg tregrensen med skogområder nedenfor. Foreløpig kunne jeg ikke se Trollheimshytta. Turlederen fortalte at Trollheimshytta ligger bortgjemt i skogen noen kilometer sør for enden av Gråsjøen. Det var fremdeles overskyet og kaldt, men vindstyrken avtok jo lengre ned i dalen vi kom. Nedstigningen ble stadig brattere, men farten i utforkjøringen ble noe bremsset av mye løs snø. Likevel var farten høy da vi suste ned til tregrensen og inn i skogen. Turdeltagerne hadde valgt ulike retninger i utforkjøringen, noen i skiløypa, andre off piste. Alle turdeltagerne ble spredt i ulike retninger. Selv datt jeg på rumpa i snøen, men jeg fikk en myk landing. Snøen var som hvite som dyner som fanget meg opp uten at jeg slo meg. Jeg kikket meg rundt og så til min egen forlystelse at turdeltakerne hadde ulike skistiler og ferdigheter. Turdeltakerne ble spredt omkring inne i skogen. Vel nede i dalen, samlet turlederne

gruppa. Skituren gikk videre gjennom skogen og inn til Trollheimshytta (540 m.o.h.). Trollheimshytta ligger lunt til i et storfuru- og bjørkelandskap. Fra Trollheimshytta er det vid utsikt til fjellmassivene og toppene som kranser Foldalen midt i Trollheimen.

Da jeg kom inn i Trollheimshytta, så jeg at det også her var mange fjellskiturister. Skistøvlene var blitt våte etter dagens etappe, og jeg la dem inn i tørkerommet. Utpå kvelden; fikk vi servert middag og dessert. Etter at middagen var over, samlet turdeltakerne seg i stuen, hvor vi drakk kaffe og spiste kaker. Jeg opplevde at de sosiale kontaktene mellom oss fra kvelden før og under skituren; hadde blitt styrket og videreutviklet. Turdeltakerne snakket mer frimodig sammen og fortalte hverandre personlige historier. Denne kvelden la vi oss tidlig for å være uthvilte til morgendagens skitur til Snota.

Dag 3. Mandag – dagstur til Snota

Målet for denne dagen var å bestige fjelltoppen Snota (1669 m.o.h.). Høydeforskjellen mellom Trollheimshytta (540 m.o.h.) og Snota er 1132 m.o.h., og en distanse på ca. 7 til 8 kilometer i luftlinje.

Da jeg gikk ut av Trollheimshytta oppdaget jeg at dette var en kald morgen. Det var mørkt ute og jeg kunne se stjernene på himmelen. Væremeldingen dagen før tydet på at det skulle bli en dag med sol. Fra tunet på Trollheimshytta kunne jeg se fjelltoppen Snota. Vi stod på tunet utenfor Trollheimshytta med skiene på bena, klare til å gå i retning Snota. Før avmarsj; spurte turlederne oss om alle ønsket å være med på å bestige Snota. Vi ble advart om at bestigning av fjelltoppen; kan være krevende med hensyn til skiferdigheter og fysisk form. Turlederne fortalte at de ikke ønsket å presse noen av turdeltagerne til å være med på bestigningen av Snota. De av turdeltagerne som ikke ønsket å være med, kunne bli igjen på Trollheimshytta, og eventuelt gå en annen skitur, da tindebestigerne skulle returnere til Trollheimshytta etter turen. Alle turdeltakerne fortalte med begeistring at de ønsket å være med på å bestige Snota. Vi startet turen ved å gå i rekkefølge. Etter noen hundre meter krysset vi en liten bro over et mindre elveleie. Innimellom sprekker i snøen, kunne jeg se og høre vannet rant videre under snøen. Skituren gikk videre inn i et furuskogsterreng med grønne trær med god avstand seg i mellom. Det luktet godt av denne furuskogen, en blanding av furuskog, kald og ren luft. Nå begynte oppstigningen til Bossvasshøgda (806 m.o.h.). Sola skinte nå, og jeg opplevde at det ble veldig varmt i lufta. Kroppen min begynte å svette kraftig og jeg ble veldig tørst. Flere av turdeltakerne tok av seg vindjakken, og noen valgte å gå på ski i bar overkropp. Solvarmen førte også til at snøen ble våtere. Flere av turdeltagerne la derfor på annen skismøring for å unngå bakglatte ski. Da vi kom på toppen av Bossevasshøgda tok vi en liten pause. Vi spiste litt kjeks, sjokolade, inntok drikke og smurte ansiktene inn med solkrem. Fra toppen av Bossevasshøgda opplevde jeg en fantastisk utsikt. Himmelen var blå uten skyer i horisonten. Foran meg lå fjellmassivet Snota. Da jeg snudde meg, så jeg Trollheimshytta.

Skituren gikk videre i en liten nedstigning sør for Bossevatnet (730 m.o.h.). Herifra begynte en stigning litt sør for et høydepunkt (1046 m.o.h.). Terrenget var kupert og svingete. Skituren gikk videre innunder Litl-Snota; og deretter vestover langs et lite vann som lå i et lite dalsøkke. Fra dette lille vannet; gikk turen videre opp Rampa rett innunder Litl-Snota, først mot vest, siden sør og deretter sørøst til vi kom til foten av en isbre (1350 m.o.h.).

Det var flere av turdeltakerne som nå monterte bjørnefelle på skiene for å få bedre feste. Jeg hadde ikke bjørnefelle, men teipet skisålene for å unngå bakglatte ski. Vi fulgte en isete fjellrygg i meget

bratt stigning oppover med isbreer på hver side. Isbreen var dekket av snø, men jeg så brede og dype sprekker som gikk langt innunder isbreen. Breen ga kraftig gjenskinn fra solen. Jeg opplevde stigningen oppover fjellryggen som fysisk utfordrende. Selv om skiene hadde stålkant og skisålene var teipede, ble jeg nødt til å veksle å gå fiskeben og sidelengs oppover. For å unngå glipptak måtte jeg også bruke skistavene aktivt. Skistavene holdt på å knekke flere ganger. Jeg kikket meg rundt. De andre turdeltakerne pustet og peste, og noen var helt røde i ansiktet. Av og til, kom det fjellturister i full fart nedover i mot oss, forbi oss og videre nedover fjellryggen. Da vi var kommet på toppen av fjellryggen, krysset vi en isbree retning vestover. Deretter var vi nå kommet oss forbi områdene med isbre. Nå fulgte vi en annen fjellrygg som skulle føre oss direkte til målet. Fjellryggen hadde en bratt oppstigning, for deretter å rette seg ut. Endelig var målet nådd. Vi var nå kommet oss helt frem til toppen av Snota (1668 m.o.h.). Vi hadde nå panoramautsikt over fjellene i Trollheimen. Himmelen var skyfri, og jeg kunne både se Trollheimshytta og langt inn i Folldalen. Sørover; kunne jeg se Innerdalsfjellene og Dovrefjell. Vestover fikk jeg utsikt mot de vakre fjellområdene Blånebb, Pekhøtta, Rognnebb og Tusnastabban.

Vi spiste lunsj på toppen av Snota. Turdeltakerne satte seg ned og lente ryggen i mot vardesteinen. Det gav meg en god følelse å sitte på toppen av Snota og skue utover fjellene i Trollheimen. Etter ca. 30 minutter; begynte det å blåse kraftig med kald vind. Vi valgte å vende tilbake til Trollheimshytta. Turlederne fortalte at vi måtte følge samme skiløype tilbake til Trollheimshytta. Jeg tok av teipen på skisålene. Med vinden i ryggen og nedoverbakke; ble jeg ført raskt nedover fjellryggen ned mot breområdene. Vi krysset et breparti, og kom til fjellryggen som hadde isbre på hver side. Nedfarten gikk nå så fort at jeg ikke kunne nyte utsikten til naturområdene rundt meg. Jeg ploget med skiene. Da det var som brattest, skled jeg sidelengs nedover fjellryggen og lot stålkantene på skiene bremse på det isete underlaget. Det var slitsomt for både bein og ankler å ha en slik statisk bremsestilling. Jeg var også redd for at jeg kunne være uheldig å ende ned i avgrunnen iblant isbreene. Da alle turdeltakerne var kommet ned fra fjellryggen, gikk turen videre retning Bossevasshøgda, først stigende oppover og deretter nedfart mot sør i enden av Bossevatnet. Det følte godt i kroppen å skli nedover mot Bossevatnet. Fra Bossevatnet begynte en liten oppstigning opp til Bossevasshøgda. På toppen av Bossevasshøgda var det vindstille og solen skinte. I tillegg, kunne jeg se furuskogen som Trollheimshytta ligger i. Nedfarten fra Bossevasshøgda følte behagelig. Alle turdeltakerne gikk på ski i sitt eget tempo og ble spredt langs skitraseen som førte oss til Trollheimshytta. Etter noen kilometer var jeg i furuskogen som Trollheimshytta ligger i. Til slutt; kom vi tilbake til Trollheimshytta, og det ble kveld.

Det første jeg gjorde etter ankomst til Trollheimshytta, var å ta en dusj. Deretter; ble vi servert middag; og fikk dessert. På samme måte som tidligere kvelder, samlet alle turdeltakerne seg i stuen. Turlederne fortalte at de var særdeles fornøyde med turdeltakerne. De skrøt av at vi hadde klart å gjennomføre topturen til Snota på grunnlag av varierende fysisk form og skiteknikk. Jeg opplevde at den sosiale kontakten mellom oss i turgruppa hadde blitt ytterligere styrket og videreutviklet etter dagens tindebestigning. Turdeltakerne var enda mer frimodige og snakket mer åpent og spontant med hverandre. Temaene vi snakket om varierte. Alt fra dagens tindeopplevelser til mer personlige temaer. Utover kvelden, hadde vi også sosialt samvær med andre fjellskiturister. Denne kvelden la vi oss sent, og jeg sov godt denne natten.

Dag 4. Tirsdag – fra Trollheimshytta til Gjevilvasshytta

I dag gikk skituren fra Trollheimshytta til Gjevilvasshytta, en distanse på ca. 20 kilometer. På nytt var morgenen kald og det var vindstille. Skituren startet på bak- og sørsiden av Trollheimshytta, en trase som er ganske bratt oppover mot Slottåa (780 m.o.h.). Også denne dagen begynte vi i rekkefølge. Da denne traseen gikk bratt oppover, måtte jeg gå fiskeben. Kroppen var sliten etter gårdagens topptur til Snota. Etter hvert som vi kom lengre opp i lia, så jeg ikke Trollheimshytta, men jeg fikk et spektakulært synsinntrykk av et fossefall som hadde fryst til is med mye snø rundt. Da vi hadde kommet oss opp til Slottåa, nådde vi også tregrensa. Her åpnet det seg et tilsynelatende endeløst snøteppe i den retningen vi skulle gå videre. Planen var å gå på i retning Svarttjønnin (ca.312 m.o.h.), en distanse på ca. 8 km.

Vi gikk på ski i rekkefølge og ingen pratet med hverandre. Den eneste lyden kom fra skienes friksjon mot snøen. Solen skinte og det var kraftig kald motvind. Da vi var fremme ved Svarttjønnin, spiste vi lunsj. Vinden hadde løyet. Det hadde skyet over og var ikke lenger like kaldt. Etter lunsj startet skituren mot Falkanger Høa (ca. 1350 m.o.h.). Falkanger Høa, dagens høyeste punkt, befant seg ca. to kilometer foran oss. Ruta gikk sør for Falkanger Høa, og etter ca. 500 meter fikk jeg et vakkert utsyn ned mot Gjørdørdalen (790 m.o.h.); og de omliggende naturområder. Skyene var drevet bort, himmelen var solfylt og solen ga sterkt gjenskinn i snøteppet i fjellsiden ned mot Gjørdørdalen.

Nå begynte utforkjøringen. Jeg huket meg ned med stavene under og bak armene. Uten å ploge økte farten nedover fjellsiden. Jeg kikket rundt meg og så at de andre turdeltakerne sto utfor spredt nedover fjellsiden. Da jeg kom ned til Gjørdørdalen, lot jeg meg falle bakover i snøen for moro skyld. Ansiktsuttrykkene til de andre turdeltakerne tydet på at de også hadde opplevd utforkjøringen som morsomt. Turlederne samlet oss før skituren gikk videre inn i skogen slakt nedover og deretter en rett strekning bort til Gjevilvasshytta (710 m.o.h.). Jeg likte beliggenheten til Gjevilvasshytta godt. Fra Gjevilvasshytta fikk jeg utsikt til Gjevilvatnet og fjelltoppene rundt.

Da vi gikk inn i Gjevilvasshytta, fikk vi tildelt hver vår seng i et fellesrom med andre fjellskiturister. Rett etter ankomst; fikk vi også servert middagen, etterfulgt av dessert. Senere på kvelden; fikk vi også kaffe og kaker. På samme måte som på Jøldalshytta og Trollheimshytta; samlet turdeltagerne seg i stua. I stua var det mange andre fjellskiturister, som også var i godt humør. Flere av disse turistene hadde vi truffet tidligere, både på Jøldalshytta og Trollheimshytta. Dermed var det naturlig å ha sosial kontakt utover turgruppa. Etter fire dagers skitur sammen opplevde jeg at båndene mellom oss ble stadig sterkere og samværet stadig mer fritt og ubesværet. Jeg opplevde at vi hadde utviklet en form for vennskap. Samtalen var utvunget og berørte turopplevelser og andre tema vi ønsket å prate om.

Dag 5. Onsdag - fra Gjevilvasshytta til Oppdal

Denne dagen gikk turen fra Gjevilvasshytta til Oppdal, en distanse på ca. 22 kilometer. Etter frokost var vi klare til å starte dagens skietappe. Jeg kikket opp på himmelen og så at været var usikkert. Jeg tenkte for meg selv; hvordan blir været i dag? Blir det sol, eller blir det overskyet? Morgenen var kald med noe vind. Først gikk skituren sør-øst over, til enden av Gjevilvatnet. Så gikk turen videre i preparerte skiløyper over Stangmyra og videre nordover mot Skarvatnet (869 m.o.h.). Før vi kom til Skarvatnet, måtte vi passere flere brøytete veier og hytteområder. For å komme oss videre opp på fjellet, gikk vi på ski i rekkefølge fra Skarvatnet og oppover langs Grøtbekken. Oppoverbakken var

bratt og stadig kom skiløpere i stor fart nedover mot oss. Da vi var kommet til toppen av Grøtbekken, fortsatte vi ca. 400 meter til et høydepunkt (1237 m.o.h.). Fra dette høydepunktet, kunne jeg se langt innover det snødekte fjellområdet. Solen skinte gjennom skylaget og det var ikke spesielt kaldt lenger. Deretter fulgte vi preparerte og kvistede skiløyper østover, og nord for Vekveselva (1150 m.o.h.). Etter ca. en kilometer i flatt terreng begynte en jevn stigning oppover til Finnpiggen (1532 m.o.h.). Vi passerte nordøst for Finnpiggen med påfølgende jevn stigning oppover mot Blåøret (1602 m.o.h.). Da vi var ankommet Blåøret, var himmelen overskyet og det var tåke i alle retninger. Selv om vi ikke fikk oppleve panoramautsikten fra dette høydepunktet, valgte vi å spise lunsjen her.

Fra Blåøret skulle vi videre til Oppdal. Før vi startet nedfarten, ble vi fortalt av turlederne at måtte holde oss på østsiden av Blåøret. På vestsiden var det rasfare i dette fjellterrenget.

Derfor; gikk turen sørøst-over mot Kinnpiken. Fra Kinnpiken begynte utforkjøringen sør for høydepunktene Auran og Aurhøa (1280 m.o.h.). Det gikk fort nedover i den bratte nedfarten. Da alle turdeltagerne var kommet seg ned, gikk vi i rekkefølge helt frem til Hovden(1125 m.o.h.). Vi var nå kommet på toppen av utforbakken til Oppdal skitrekksenter. Vi stod ikke nedover hovedløypa i skibakken, men valgte en annen løype ved siden av skitrekket som endte hvor skitrekket startet. Fra Oppdal skitrekksenter, gikk vi til fots til Oppdal togstasjon. Alle turdeltagerne tok samme tog tilbake til Trondheim by.

Jeg fikk kontaktinformasjon av turdeltagerne og fortalte at jeg skulle ta kontakt etter en til to uker for å begynne å intervju dem til masteroppgaven.

2.3 Avslutning og valg av teoretisk perspektiv; kroppsfenomenologi

Gjennom å presentere turen, slik jeg opplevde den, har jeg ønsket å bringe leseren inn i og med det empiriske grunnlaget for masteroppgaven. Oppgaven tar for seg akkurat denne fjellturen disse fem dagene, og ønsket er at leseren skal kunne følge med på turen. Samtidig har jeg vektlagt forskjellige sider eller dimensjoner ved turen, som terrenget og landskapet turen beveger seg gjennom, naturopplevelser underveis, skigåing og de fysiske/kroppslige erfaringer samt; det sosiale under turen; alt opplevd gjennom meg.

På bakgrunn av Opplevelsene mine underveis og refleksjoner omkring å være deltaker og observatør under turen, mener jeg Merleau-Ponty`s kroppsfenomenologi (Bengtsson 1993) gir et aktuelt teoretisk perspektiv på denne turen. Kroppsfenomenologi tar for seg om kroppen og opplevelsene gjennom sansene (Krogh 1995). Ut fra egne erfaringer med kroppens flersanselige møte med; natur og landskap underveis, i utøvelse av ferdigheter under skigåingen; og som sosial deltaker under turen, framtrer det kroppslige møter med omgivelsene som spesielt betydningsfullt for den mening og identitet som vedlikeholdes og skapes. Derfor mener jeg kroppsfenomenologi gir et aktuelt teoretisk perspektiv på denne turen. I tillegg vil jeg trekke fram et teoretisk perspektiv Tordsson (2003) legger vekt på i «Naturens åpne tiltale». I møtet med naturen vil naturen være som den er. Turgåeren tar innover seg inntrykk fra naturens åpne tiltale, opplevelser og kvaliteter som naturen rommer. Denne tiltalen, virker på turgåerens sanse- og følelsesliv. Bjørn Tordsson`s teori om «Naturens åpne tiltale» og Merleau-Ponty`s kroppsfenomenologi vil bli gjort rede for i kapittel 4.

3.0 Friluftslivet som samfunns- og kulturfenomen

Friluftsliv har lang historie i Norge og er fremdeles en naturlig og viktig del av norsk kultur. Undersøkelser viser at aktiv friluftsliv er utbredt og populært i den norske befolkning. 70%-80% driver med en eller annen form for friluftsliv (Statistisk Sentralbyrå 2011; Odden 2004, 2006; Vorkinn og Kleiven 1997; Vaagbø 1993). På grunn av kulturell betydning, utbredelse og dokumenterte helseeffekter av friluftslivet, er friluftsliv også blitt et offentlig satsningsområde. På ulike forvaltningsnivåer og ved å støtte frivillig sektor, arbeider det offentlige for at flest mulig av Norges innbyggere skal drive med friluftsliv som en livslang aktivitet. Begrunnelsen er at utøvelse av friluftsliv jevnlig og varig er assosiert med en rekke nytteverdier. Forståelsen av nytte bygger på at friluftsliv kan gi gode og positive opplevelser, blant annet; miljøforandring, naturopplevelser, rekreasjon, avkobling, personlig velvære, og det å ha samvær med andre. Dette kan føre til økt livskvalitet. Friluftsliv er blitt en viktig del av offentliges satsning innen folkehelse (St. melding nr. 39 2000-2001). Selv om friluftslivet i dag er preget av mangfold av aktiviteter (Odden 2008), viser undersøkelser at den friluftslivsaktiviteten som folk hyppigst velger å drive med, er fotturer i naturen (Statistisk Sentralbyrå 2014; Vaagbø 1993).

Jeg har valgt å fortelle om historien til friluftslivet og særskilt den norske friluftslivstradisjonen. Alf Oddens avhandling har vært en viktig inspirasjonskilde for oppbygningen av kapittelet. Historien vil ta for seg hvordan friluftslivet har oppstått og vokst frem i Norge. Hensikten er å gi oversikt over og innsikt i den sosiale og kulturelle betydning av friluftslivet i Norge i dag. Betydningen av friluftslivet i vår tid må relateres til de samfunnsforhold som preger dagens Norge, men friluftslivet har også på ingen måte kommet fram som troll av en eske. Friluftslivets historie og vår tids friluftsliv er vevet sammen med oppbyggingen av Norge som nasjonalstat og en felles norsk identitet knyttet til natur. Innsikt i friluftslivets historie vil kunne gi økt forståelse hvorfor nordmenn driver med friluftsliv, hva slags friluftsliv som drives og hvorfor det er så viktig for mange nordmenn å bruke naturen i dag.

Det norske friluftslivet blir beskrevet ved å dele historien inn i ulike faser. Faseinndelingen er bygget opp for å forklare og øke forståelsen for de samfunnsmessige og kulturelle betingelser for hvordan friluftslivet har oppstått og; gradvis vokst frem; og for årsakene til at folk drev med friluftsliv i hver fase. I hver fase presenteres også de viktigste linjer i historien som har preget utviklingen av friluftslivet frem til i dag. Å dele friluftslivet inn i ulike faser, er inspirert av både Alf Odden (2008) og Bjørn Tordsson (2003).

I siste del av kapitlet, når jeg er kommet fram til friluftslivet i vår tid, knyttes friluftslivets sosiale og kulturelle betydning til relevante samfunnsvitenskapelige teorier. De tunge og gjennomgripende kulturelle friluftslivstradisjoner peker mot dannelse av felles rutinebaserte og til dels underforståtte handlingsmønstre i tråd med Bourdieus habitusbegrep. Tiltakende individualisering kan kobles mot friere valg av friluftslivsaktiviteter og også framvekst av nye former for friluftsliv. Dette tyder på at Bourdieus vektlegging av hvordan kulturelle tradisjoner påvirker handlingsvalg, bør suppleres med teorier knyttet til refleksivitet og identitetshåndtering i det moderne samfunnet. Giddens teorier om refleksiv identitetshåndtering i senmodernitetens er aktuelle i denne sammenheng.

3.1 Friluftslivets innledende første fase fra 1850 til 1900

I denne perioden førte ulike sosiale og kulturelle forhold til at nordmenn ikke lenger bare høstet fra og kultiverte natur for å få råvarer til matlaging og bygninger, men begynte å dra på tur i naturen. Først ble engelskmennene forbilder gjennom sine Norges- besøk for å oppleve fjell og fjorder. Deretter begynte det norske borgerskapet å dra ut på tur i naturen. Engelskmennene representerte romantikkens idealer. Nasjonalromantikken ble sentral både i litteratur og malerkunst og fikk betydning for utvikling av nasjonalstaten, der borgerskapet sto i førersetet. Turgåing i natur ble både et viktig nasjonalromantisk symbol og en viktig nasjonal aktivitet for borgerskapet. I tillegg førte opprettelsen av Den Norske Turistforening til at det ble arbeidet med å legge til rette for at alle skulle kunne komme seg i ut i naturen. Dette førte til dannelse av et mer folkelig friluftsliv.

3.1.1 Fra nytteorientert naturbruk til *Tourisme* som borgerskapets friluftsliv

Så lenge nordmenn har bebodd landet, har de vært nødt til å ha et forhold til naturen; først gjennom fiske og fangst, så etter hvert jordbruk og først i moderne til andre næringer. På 1800- tallet var Norge et standssamfunn, bestående av adel, håndverkere og bønder. Folk flest levde på landsbygda og i bygdesamfunn (Tordsson 2003). I det gamle bondesamfunnet var kulturlandskapet først og fremst et produksjonslandskap (Krogh 2003). Bonden levde i og av naturen, og det daglige livet handlet om livbergende aktiviteter. Forholdet til natur dreide seg om naturbruk. Naturbruket var preget av mangesysleri, om å produsere nok mat og; tømmer til å fyringsved, bygninger og redskaper. Noen varer ble solgt for å skaffe penger til å kjøpe varer som ikke kunne produseres fra jordbruk, jakt og fiske. Livsstilen var i stor grad preget av naturalhusholdning (Tordsson 2003).

Dette kultur- og produksjonslandskapet hadde en infrastruktur som gjorde turene mulig. De store skogene var gjennomkrysset av stier, sleper og kjøreveier, samt vinterens sledeveier over myrer og våtmarker. Det var sjeldent langt til folk, til husmannsplasser og småbruk ved lysninger og rydninger. Ved vann og vassdrag fantes prammer, båter og flåte som kunne brukes til fiske, fangst og transport og ferdsel. Fjorden og sjøen var den brede allfarvei som bandt mennesker sammen og gav muligheter for et rikt forgrenet reiseliv med; transport, handel, ferdsel med båter og fartøyer. Langs leiene fantes vertshus, kroer, rorbuer og kjøpmannshus. Fjellet og vidda var preget av stølsdrift og utmarkslått. Det fantes godt med folk i fjellet og mange hytter, koier osv. og et nettverk av stier og tråkk m.m. (Tordsson 2003).

Den dominerende idestrømningen på 1700- tallet i Europa var den såkalte opplysningstiden. Naturen ble først og fremst forstått som stygg, rå og fæl, og ble først og fremst forstått som et fenomen som skulle kunne beskrives, kontrolleres og utnyttes til alles beste. Framveksten av naturvitenskapen preget tidsepoken, og kunnskap om naturen ble samlet inn og formidlet ut til folket. Dette førte igjen til vekst av utgivelse av aviser, tidsskrifter og reiseskildringer (Odden 2008).

Den romantiske idestrømningen vokste fram i Europa på slutten av 1700- tallet og i begynnelsen av 1800- tallet. Den romantiske tidsepoken ble en motsetning til og en protest mot opplysningstidens natursyn, mot det ensidige naturvitenskapelige fokus på naturens nytteverdi- og mot tiltakende forringelse av naturen gjennom overbelastende landbruk, storbydannelse og begynnende industrialisering. I den romantiske tidsepoken ble naturen forstått som vakker og stemningsfull, samtidig som naturen ble knyttet til fremkalling av sterke positive følelser. Vektleggingen av det

følelsesmessige forholdet mellom menneske og natur er videreført og har fått stor betydning for hvilken mening som i dag knyttes til friluftsliv (Tordsson 2003).

Med romantikkens natursyn vokste det fram en ny naturinteresse og; et natursyn som med datidens språkbruk ble kalt for *Tourisme*. *Tourisme* var en viktig forutsetning for framveksten av friluftslivet. *Tourisme* handlet om å beskue og oppleve naturens estetiske kvaliteter og dessuten om å møte og oppleve folkelig bygde- og bondekultur. Det var først og fremst engelskmennene - som drev med *Tourisme* i Norge fra slutten av 1700- tallet. Turistene kom fra en velstående overklasse (borgerskap) med kapital og tid til å drive med naturreiser (The Leisure Class). De reiste gjennom norske fjorder og dalstrøk, vandret i fjellet og jaktet og fisket. Den norske borgerklassen ble inspirert av engelskmennenes naturbruk. Mot slutten av 1850- tallet begynte den norske overklasse med fotvandringer i naturen. I tillegg; startet de med jakt og fiske, som opprinnelig hadde utgangspunkt i livbergende naturalhusholdning på bygdene. Det norske borgerskapet bestod på denne tiden av menn bosatt i de største byene, samtidig som de tilhørte det øvre sosiale lag i samfunnet, som for eksempel fabrikkere, advokater, offiserer, prester og andre embedsmenn (Tordsson 2003).

Den romantiske tidsepoken hadde også en nasjonalromantisk dimensjon som ble viktig for nasjonalismen i Norge og norsk identitetsdannelse. Som tidligere nevnt; ble naturen i den nasjonalromantiske tidsepoken forstått som vakker, stemningsfull og følelsedannende. Naturen ble også oppfattet som det naturlige og riktige sted for mennesket å være og å virke.

Nasjonalromantikken ble en storhetstid for norsk malerkunst. Flere norske malere hadde på 1820-tallet reist rundt omkring i landet for å male norsk natur og folkeliv, blant annet J. Flintoe, D. Tidemann og H. Gude. Deres estetiserende landskapsbilder til dels koblet med en opphøyning av idealisert liv på bygda og bidro til å forme et natursyn som passet inn i romantikkens idealer om hvordan mennesket burde leve. Derfor kom også disse kunstnerne nå i sentrum av Europas kulturelite (Odden 2008).

Norsk malerkunst bidro til at bestemte norske tur- og reisemål ble kjent. Det ble økt turisme for å oppleve storslagen og særpreget natur, for eksempel Vøringsfossen, fjelltopper som Gaustadtoppen, fjellområder som Rondane, Jotunheimen og Hardangervidda samt; dalfører som Gudbrandsdalen og Vestlandsfylkene. Borgerskapets interesse for å besøke og bese landets natur- og landskapskvaliteter ble også en utløsende faktor for utviklingen av forbedrende kommunikasjoner. I 1820- årene kom gjennombruddet for organisert rutefart med dampskip mellom noen viktige kystbyer. I årene mellom 1830 og 1840 ble det anlagt veier mellom Øst- og Vestlandet som kunne befares av framkomstmidler med hjul. Kanalbygging ble igangsatt i 1850- årene, hvor særlig Telemarkskanalen fikk betydning for reiselivet mot Rjukan og Hardangervidda. Langs de nye ferdselsårene vokste det fram et mangfold av overnattingsteder; pensjonater, rom for reisende, hoteller, turistherberger, skysstasjoner og annen losji beregnet for turister (Tordsson 2003).

Som nevnt ble bygdelivet idealisert i malerkunsten, i særdeleshet den norske bonden. Av den fremvoksende norske overklasse, eller hele den meningsdannede delen av den norske befolkningen, ble bonden framstilt som en del av naturen gjennom sitt liv og virke i og på grunnlag av naturen, gjennom naturalhusholdningen. Bøndene ble ikke sett på som en del av sivilisasjonen, men som en del av naturen. Derfor ble den norske bonde et ideal for hvordan menneskene burde leve sine liv (Berggreen 1994). Bonden ble forstått som et fritt menneske. Derfor ble også de norske bønder kalt «edle ville», «Europas siste naturfolk» fordi de levde i og av naturen, i nær kontakt med naturen. Den

norske bondes liv og virke var således i tråd med den romantiske tidsepokes ideal for rett livsførsel i nær kontakt med det naturlige og opprinnelige. På tilsvarende måte ble det typiske norske satt i sammenheng med tidens ideer om individuell frihet. Dermed ble den norske bonde og deres leveste en attraksjon for velstående utenlandske turister som kom til Norge for å oppsøke den norske bonde i deres naturlige element, etter hver; også sammen med det norske borgerskapet (Odden 2008).

I den nasjonalromantiske tidsepoken; dreide Tourisme seg om å oppdage landet, finne dets særtrekk og estetiske kvaliteter, og gjøre disse kjent for et dannet publikum. Dette skulle, etablere en felles forståelse av landets og folkets egenart. På denne måten er Tourisme, og senere friluftsliv; både knyttet til det nasjonale prosjekt, og til et moderne prosjekt, nemlig å overskue det gitte for å forme det nye (Tordsson 2003).

Et annet kjennetegn ved den romantiske tidsepoken i Europa var ideen og vektleggingen av å bygge nasjonalstater. Norge hadde vært i union med Danmark i 400 år; og deretter i union med Sverige etter 1814. Især eliten i borgerskapet og embetsverket var aktive i nasjonalbevegelsen og hadde behov for å finne og å utvikle en særnorske og felles kulturell egenart. En felles kulturell referanseramme ville få en viktig funksjon i presentasjon av Norge som nasjonalstat og kulturnasjon, både innenlands og ute i Europa (Odden 2008). I en slik sammenheng skilte vinteren og skigåing Norge fra Danmark. Nordmenn hadde lenge brukt ski som transportmiddel om vinteren mellom garder og grender. Dessuten hadde Norge anvendt skiløperkompanier i mange århundrer. Dermed var vinter og skigåing velegnet for å fremme norsk særegenhet og nasjonalfølelse (Tordsson 2003).

3.1.2 Opprettelsen av Den Norske Turistforening, etablering av det folkelige friluftslivet og nye friluftslivsaktiviteter

Med økt turisme i fjellet ble Den Norske Turistforening etablert i 1868 (heretter brukes betegnelsen DNT). Etableringen av DNT var viktig for at turismen skulle vokse i omfang. Fra starten var formålet med DNTs virksomhet å legge til rette for at folk flest skulle komme seg ut i naturen og lære sitt land og kjenne. DNT ønsket en annen friluftslivsprofil enn den engelske overklasse (Alpine Club); og la opp til friluftsliv som var tilgjengelige for de brede lag av folket. De neste 30 årene fikk DNT bygget flere hytter. DNT fikk også merket flere viktige fjellruter og utga kart og rutebeskrivelser. I tillegg etablerte DNT et førervesen for ferdsel på breer og i høvfjellet. Dette førte til at fotturismen vokste frem, spesielt i høvfjellet (Lyngø og Schiøtz 1993). Samtidig med at DNT la til rette for folkelig fotturisme, økte bredden i det norske borgerskapets naturbruks- og friluftslivsaktiviteter fra 1850-tallet. I 1887 ble de første jakt- og fiskeforeninger opprettet. I løpet av 1880 årene tok borgerskapet opp aktiviteter som lystseiling og utendørs bading. Det er blitt sagt at det var i 1880- årene at borgerskapet tok steget fra ballsalene og ut i naturen. økt naturbruksaktivitet førte også til at landets 12 av største byer etablerte egne turistforeninger mellom 1887 og 1890. På begynnelsen av 1890-tallet hadde det norske friluftslivet utviklet seg til å bestå av følgende fem friluftslivsaktiviteter; fotturer, jakt, fiske, seiling og bading (Odden 2008).

Fra midten av 1890- tallet fikk også friluftslivet en ny aktivitet, fjellsport i form av fjellklatring. I kjølevannet av Slingsbys bestigning av Store Skagastølstind i 1876; begynte nordmenn å klatre i fjellet på 1890- tallet. Det var ikke mange fjellklatrere i dette miljøet, men de var ivrige etter å skrive i DNTs årbøker om de turene de hadde hatt. Norsk Tindeklubb ble etablert i 1908, men det gikk flere tiår fremover i tid før fjellsporten fikk fotfeste i større deler av befolkningen. Med denne nye aktiviteten

var det ikke lenger nok å beskue fjellet fra avstand. Klatreren skulle bevisst oppsøke og mestre krevende forhold i; allsidig og helhetlig kroppsutfoldelse gjennom ferdsel i krevende høyfjellsterreng. Fjellsporten la vekt på et aktivt og kroppslig forhold til naturen. Gjennom å mestre det krevende livet i barsk natur, kunne den enkelte fostre og forme seg selv og utvikle sin karakter (Tordsson 2003).

Videre så ble Norsk speiderbevegelse etablert i Norge på 1900- tallet. Denne organisasjonen har hele tiden arbeidet for at barn - og ungdom skal få drive med ulike former for aktiviteter i natur. Dette for at de skal lære seg til å bli selvstendig-, få kroppslige- og sjelelig utvikling, som igjen skal føre til nasjonalt utbytte (Ljoså 2007).

Mot slutten av 1800- tallet vokste igjen skigåing i omfang. Tidligere var vinter og skigåing viktig for å bygge opp en nasjonalfølelse. Fra 1850- tallet var det en del borgere i Christiania som gikk på ski i nærmiljøet, og mellom 1860- tallet og 1870-tallet ble det arrangert flere skikonkurranser hvor Sondre Nordheim vakte oppsikt. Få drev med skiturer i skog og fjell før skiferdene til Nansen og Angell i 1884. I sær etter Nansen utgav boken; «På ski over Grønland» i 1880, der han framhever at skigåing er noe særegent norsk; ble skigåing en nasjonal folkelig friluftslivsaktivitet (Odden 2008; Tordsson 2003)

Da Bergensbanen ble åpnet i 1909, ble også det lettere for folk flest komme seg til fjells for å gå på ski i høyfjellet. Dermed ble det vekst i skigåing i fjellet, som igjen førte til at DNT valgte å starte med å ha åpen vinterhytte vinterstid i fjellet (Odden 2008; Tordsson 2003).

3.1.4 Oppsummerende refleksjon

I denne perioden oppstår friluftslivet som aktivitetsform i Norge. Tidligere var bruken av natur forbundet med et nytteperspektiv: å kunne høste fra naturen eller å kultivere den for å kunne høste enda mer. Med det engelske borgerskapet som første forbilde skulle naturen både kunne nyttes og nytes for rekreasjon.

Romantikken preget utviklingen av friluftslivet i Norge i denne perioden. På den ene siden ble spektakulære fjord- og fjellandskap og en idealiserende forestilling av den frie, selvstendige bonden symboler for den norske nasjonalstaten og dermed for felles norsk identitet. På den andre siden ble det kroppslige, sansende og følelsesmessige forholdet mellom menneske og natur vektlagt som høyverdig, særskilt i aktiv naturbruk som friluftsliv. Forestillingen var at mennesket opplever naturen dypest, rikest og mest intenst og gjennom egen aktiv handling som inkluderer fysisk engasjement .

Gjennom DNTs virksomhet gikk friluftslivet fra å være en aktivitet forbeholdt borgerskapet til å inndra større deler av befolkningen. I tillegg ble bredden av friluftslivsaktiviteter utvidet til å omfatte både fotturer, jakt, fiske, seiling, bading og etter hvert fjellsport.

Perioden er således viktig for framveksten av friluftslivet som kulturell aktivitet, for tilgjengeliggjøring av friluftslivet for flere grupper i befolkningen og for utvikling av bredden av friluftslivsaktiviteter i det norske samfunnet. I tillegg framstår friluftslivets kulturelle verdsetting av kroppslig naturbruk som grunnlag for et godt liv og for god karakter.

3.2 Friluftslivets andre fase fra 1900 til 1940. Arbeiderklassen begynner med friluftsliv

I denne perioden tiltok industrialiseringen i Norge, noe som fikk bety mye for framveksten av arbeiderklassens friluftsliv. Arbeiderklassens friluftsliv var i mindre grad knyttet til forrige århundrets nasjonalromantiske ideologi. I lys av klassesamfunnets forskjellsbehandling samt krevende og innrammede livsvilkår under den industrielle kapitalismens framvekst i byen, stod naturen for felles tilgjengelighet, for renhet og frihet. Dermed ble friluftsliv et sosialt prosjekt for arbeiderklassen. Formålet ble å utvikle et sosialt og folkelig friluftsliv og å gjøre et større spekter av friluftslivsaktiviteter tilgjengelig for arbeiderne. Etter hvert begynte også arbeiderklassen og borgerskapet i økende grad å dra på tur sammen i naturen. En felles norsk turtradisjon (friluftslivstradisjon) var i anmarsj.

3.2.1 Arbeiderens friluftsliv

I år 1900 bodde 2/3 av Norges befolkning utenfor byer og tettsteder. Industrialiseringen førte til at folk fra bondesamfunnets lave sjikt, for eksempel husmenn, håndverkere og tjenestefolk, flyttet inn til byene og nye tettsteder. Der vokste det frem en ny samfunnsklasse, arbeiderklassen. Arbeiderklassen hadde dårlige livsvilkår. Livssituasjonen deres var ofte preget av fattigdom, feil- og underernæring samt; manglende sosiale rettigheter og sosiale tragedier (Odden 2008).

Før 1920 dokumenterte den sosialistiske legen og forskeren Carl Schjøtz feilernæring blant barn og unge i arbeiderklassen i Vika i Oslo. Schjøtz, var opptatt av både kosthold og sunt, aktivt levesett og var en handlingsorientert samfunnsdebattant. Med innføring av Oslo- frokosten ble han matpakkens far. Som første leder i Statens ernæringsråd igangsatte han prosjekter for folkeopplysning knyttet til sunt levesett. Han var brennende opptatt av forbedring av arbeiderklassens levekår og var med på å opplyse arbeiderklassens ledere om betydningen og viktigheten av sunn livsstil (Lyngø 1997).

Selv om arbeiderklassen og dens ledere kan ha vært påvirket av nasjonaloppbygningsprosjektet i forrige århundre, var nok påvisningen av dårlige levekår og alvorlige helseplager en vel så viktig for begrunnelsen for satsningen på friluftslivet i og for arbeiderklassen. Flere av arbeiderbevegelsens ledere, Einar og Rolf Gerhardsen, Martin Tranmæl, Haakon Lie og Erling Falch, drev selv med friluftsliv. I tillegg arbeidet lederne for Arbeiderpartiet for at arbeiderklassen skulle komme seg vekk i fra byen og ut i naturen, noe som ble oppfattet som positivt for helsa (Odden 2008).

Arbeiderklassens friluftsliv var forskjellig fra borgerskapets friluftsliv. Borgerskapets friluftsliv var i større grad individ-orientert og knyttet til fjellturer. Arbeiderklassens friluftsliv var i større grad sosialt orientert og knyttet til turer sammen med arbeidskollegaer, med medlemmer fra samme fagforening, med familien og med naboens familie. Etter hvert ble det tradisjon for at fagforeninger satte opp felleshytter for sine medlemmer. Arbeiderklassens friluftsliv var dessuten orientert mot naturen i nærområdet. Bodde man på Østlandet, ble det skog- og kystområder tatt i bruk. På Vestlandet, gikk turene heller til fjells. I Bergen bygde ulike arbeiderforeninger felleshytter omkring i byfjellene de første tiårene etter 1900-tallet. Fordi arbeiderklassen drev med friluftsliv i nærområdene, vokste det frem nye friluftslivsaktiviteter i denne perioden. Friluftslivet ved kysten førte til at båt, kano og kajakk ble tatt i bruk, og bading fikk større omfang. Arbeiderne drev også med jakt, fiske og bærplukking. Den nye arbeiderklassen var i overveiende grad rekruttert fra

bondesamfunnet, og høsting fra naturens ressurser videreførte av bondesamfunnets bruk av allmenninger (Odden 2008).

3.2.2 Vekst i transportnettet, innføring av sosiale reformer og etablering av nye organisasjoner

I denne perioden økte velstanden generelt i Norge. Kommunikasjon- og transportnettet ble forbedret og utviklet. Ofofbanen ble åpnet i 1902 og Bergensbanen i 1909, mens Dovrebanen var ferdig utbygd i 1921. På innlandsvannene i fjellheimen ble det anskaffet motorbåter for frakt av passasjerer (turister) og gods. Rutebusser ble etablert i dalfører og bygder og rutebåter langs fjord og kyst. Privatbilismen ble også utviklet mellom første og andre verdenskrig. Med forbedret kommunikasjon ble det lettere å komme seg til naturområder.

I mellomkrigstiden ble det også sosiale reformer med betydning for omfanget av friluftsliv. I 1919 ble 48 timers arbeidsuke innført, og i 1937 ble også to uker ferie lovfestet. Arbeiderklassen fikk mer tid til å drive med friluftsliv; og tid til å reise til naturområder som befinner seg lengre unna hjemstedet. Fra 1930- tallet ble det dannet flere frivillige interesseorganisasjoner som arbeidet for at friluftslivet skulle være for alle; på tvers av alle samfunnsklasser. For eksempel ble Oslofjordens friluftsråd, Oslomarka friluftsråd og Oslomarka fiskeallmenning etablert i perioden mellom 1934-1938. Samtidig økte DNT sin medlemsmasse (Odden 2008). DNTs mål om å fremme friluftslivet for alle lag av befolkningen var i ferd med å bli oppfylt (Lyngø og Shiøtz 1993).

På 1930- tallet dro arbeiderklassen og borgerskapet i økende grad sammen på tur i naturen. Friluftslivet ble en bredere folkelig aktivitet og i stigende grad en del av det norske livsmønsteret året rundt. I denne perioden ble også søndagsturene i naturen en tradisjon. Friluftslivet framstår på slutten av perioden som en viktig felles norsk kulturaktivitet.

3.2.2 Oppsummerende refleksjon

På flere områder ble kjennetegnene ved friluftslivet som ble dannet mellom 1850 og 1900 videreført og forsterket fra 1900-1940. Friluftslivets helsemessige betydning fikk gjennomslag i arbeiderklassen, ikke bare blant de velutdannede og velsituerte. Friluftslivet ble felleseie og en viktig kulturell norsk aktivitet, blant annet gjennom etablering av søndagstur for både borgerskap og arbeidere. Etableringen av flere frivillige organisasjoner med formål om å gjøre friluftslivet tilgjengelig for alle grupper bidro, til at friluftslivet ble oppfattet som en aktivitet som fremmet nasjonalt samhold.

I likhet med tiårene før 1900, ble spekteret av friluftslivsaktiviteter utvidet mellom 1900 og 1940, men nå flere aktiviteter i nærmiljøet, som bruk av båt, kano og kajakk ved kysten og innlandsvann. Utvidelsen av hjemstedsnære aktiviteter hadde sammenheng med at den mindre velsbelåtte arbeiderklassen ble en ny aktør i perioden. Arbeiderne vektla friluftsliv sammen med venner, familie, kollegaer eller medlemmer av samme fagforening. Det borgerlige individorienterte friluftsliv ble nå supplert med sosialt friluftsliv. Samlet sett styrkes således friluftslivets betydning som et felles nasjonalt prosjekt i denne perioden.

3.3 Friluftslivets tredje fase fra 1940 til 1970. Friluftslivet blir en nasjonal folkeaktivitet

Da Norge ble okkupert og trukket inn i 2. verdenskrig i 1940, skjedde det betydelige endringer i samfunnslivet som også fikk betydning for den videre utvikling av friluftslivet. krigen førte til et styrket fellesskap- og patriotiske følelser mellom nordmenn, der naturen hadde en sentral rolle. Etter krigen ble Norge preget av gjenreising, økonomisk vekst og utvikling av velstand i hele befolkningen.

3.3.1 Krigens betydning for friluftslivet

Etter Norge ble okkupert i 1940, ble det etter hvert innført rasjonering, også av matvarer. Den materielle velstanden stagnerte, men friluftslivet blomstret. Friluftslivsaktiviteter langs kysten ble redusert på grunn av restriksjoner fra okkupasjonsmakten, men friluftsliv i skogen og i fjellet økte desto mer. Friluftsliv i skog og fjell ble verdsatt som en mulighet til å komme vekk fra deprimerende hverdagsforhold under den tyske okkupasjonsmakten, og DNT's medlemsmasse økte. Fjellet ble en inngang til opplevelse av fred og frihet, og fjellvandring ble uttrykk for fellesskap og frihetsvilje. På grunn av matrasjonering ble naturen nyttet som spiskammer under den andre verdenskrig gjennom jakt, fiske og sanking av bær og sopp (Odden 2008).

Rett etter at andre verdenskrig var over, fikk norsk natur et nytt og positivt ladet meningsinnhold. Skogen og fjellet var viktige arenaer i motstandskampen mot den tyske okkupasjonsmakten. Sabotasjeaksjoner utført av personer med høyt utviklede ferdigheter i å mestre ekstreme værforhold førte for eksempel til at tyskerne ikke fikk tak i tungtvannet de skulle bruke til å utvikle atombomben. Det konstruert en myte om disse nordmennenes overlegne evne til å klare seg ute i naturen under ekstreme værforhold, og «gutta på skauen» ble nasjonens nye helter (Tordsson 2003).

Nært forhold til natur ble forbundet med styrkingen av fellesskap og utviklingen av patriotiske følelser fra krigsårene, og friluftslivet fikk et fortsatt oppsving i etterkrigsårene, særlig friluftsliv på fjellet. Friluftsliv i fjellet gav folk en atmosfære av samarbeid og verdifellesskap uavhengig av sosial klasse og på tvers av lokal og regional tilhørighet. Livet i naturen ble fremstilt som karakteristisk for norsk identitet og væremåte. I etterkrigsårene utgjorde friluftslivet et slags nøytralt kitt som utlignet forskjeller og bandt sammen mennesker i likeverd og fellesskap (Tordsson 2003).

3.3.2 Velstandsvekst og friluftsliv som nasjonal folkeaktivitet

Velstandsveksten etter krigen førte til at folk flest fikk bedre økonomi og stadig mer fritid. I 1947 ble den lovfestede årlige ferien fordoblet fra 9 til 18 dager, og fra 1964 hadde alle lønntakere rett til fire ukers ferie hvert år. Det offentlige kommunikasjonsnett ble utvidet betydelig, og privatbil ble allemannseie mot slutten av perioden. Samtidig ble veinettet utvidet, og på 1960- tallet skjedde en eksplosiv økning i hyttebygging. Naturen ble mer tilgjengelig og friluftslivet økte fortsatt (Odden 2008).

I 1970 var oppslutningen om friluftslivet større enn noensinne tidligere og antok karakter av en stille folkebevegelse. De største friluftslivsaktivitetene i 1970 var; fotturer, skiturer, bading, båtturer, sykkelturner, bærplukking, jakt og fiske. Jakt hadde mindre omfang. Friluftsliv hadde blitt en uformell tradisjon organisert av familier, vennegrupper og frivillige organisasjoner. På slutten av perioden var

det blitt en folkelig tradisjon med søndagsturer hvor hele familien var samlet rundt bålet med kaffe, matpakke, både sommer som vinter. Friluftslivet bar videre preg av at folk hilste på hverandre på tur slik at sosiale rangordninger ble sterkt nedtonet. Friluftslivet var i overveiende grad enkelt, naturnært og at det krevde lite ressurser (Odden 2008).

3.3.3 Oppsummerende refleksjon

I perioden etter andre verdenskrig institusjonaliseres friluftslivet som en høyt verdsatt folkelig tradisjon. Krigsårene med krigsheltenes strabaser i naturen dannet grobunn for at nasjonalfølelse og fellesskap kunne forenes i friluftslivet i årene etter krigen. Med forbedret kommunikasjon, økt allmenn velstand og mer fritid lå betingelsene godt til rette for felles dyrkning og utøvelse av friluftsliv. Det institusjonaliserte friluftslivet var preget av karakteristiske fellestrekk. Det var naturnært og enkelt med beskjedent utstyr og liten bruk av ressurser. Konturene av en nasjonal turkultur har vokst fram samtidig som friluftslivet har fått status som et samlende nasjonalsymbol.

3.4 Friluftslivets fjerde fase fra 1970 til nåtid. Fra tradisjonelt friluftsliv til aktivitetsmangfold

I mer enn 20 år etter andre verdenskrig var Norge preget av gjenreisning og jevn økonomisk vekst som førte til at befolkningen fikk del i en rekke nye velferdsgoder. Veksten gikk hånd i hånd med folkeopplysning i et samfunn preget av samhold og felles verdier, for eksempel enkelt friluftsliv. Fra midten av 1960- tallet begynte denne idyllen å slå sprekker. Raket Carson (1962) utga *The Silent Spring*. Forurensninger fra landbruk og industri ble merkbare og utbyggingstakten førte til tidligere tilgjengelige naturområder ble bygget raskt ned (Carson 1962). I 1965 kom Strandplanloven med forbud mot hyttebygging i strandsonen. I 1972 ble Miljøverndepartementet opprettet, og tidlig på 1970- tallet ble det satt søkelys på global matvaremangel og at ikke-fornybare ressurser, som oljen, eksisterte i begrenset omfang, for eksempel aktualisert av boka *Limits to Growth* (Meadows, Randers and Meadows 2005). I 1972 ble folkebevegelsen *Fremtiden i våre hender* stiftet. Den økonomiske veksten ble problematisert, ikke minst gjennom ungdomsoppgjøret som begynte i 1968 og spredde seg til Norge på 1970- tallet. Samtidig fortsatte velstandsveksten. Norge fikk en ny økonomisk æra som oljenasjon. Sterke økonomiske krefter virket i retning av fortsatt materiell vekst. På denne tiden begynte charterturismen og utenlandsferier og vokse i omfang: Friluftslivet ble supplert av en rekke nye og stadig flere fritidsaktiviteter. Jeg har valgt 1970 som tidsmarkør for inngangen til friluftslivets fjerde fase fordi etterkrigstidens enhetstankegang og fokus på fellesskap ble tonet ut. Det enkle friluftslivet uimotsagte rolle som felles nasjonal turkultur var over, og en ny tid preget av motsetninger mellom vekst og vern og økende grad av individualisering gjorde sitt inntog. Dette betød likevel ikke at friluftslivet mistet fotfeste i den norske befolkningen.

3.4.1 Det tradisjonelle friluftslivet

Velstandsveksten i Norge fortsetter også i denne perioden, og det tradisjonelle friluftslivet har fremdeles økende oppslutning og lever i dag i beste velgående.

Det som er nytt er omleggingen av næringsstrukturen har ført til endringer. Tungt kroppsarbeid innen landbruk og industri har i økende grad blitt avløst av mer stillesittende arbeid. Dette har ført til mindre fysisk aktivitet i yrkeslivet, økt behov for miljøforandring i fritiden og dermed også økt behov for friluftsliv. Økt likestilling mellom kjønnene har også ført til at flere kvinner deltar hyppigere i tradisjonelt friluftsliv. Disse utviklingstrekkene bidrar til økende oppslutning om friluftslivet og det vokser frem mangfold av friluftslivsaktiviteter.

3.4.2 Aktivitetsmangfoldet

Ettersom velstandsveksten fortsatte kontinuerlig, også i denne perioden, fikk befolkningen dekket sine behov for nødvendige varer og tjenester. Behovet for nye markeder kunne forenes med en stadig rikere befolknings behov for meningsfulle opplevelser. Fra midten av 1980- tallet beveget Norge seg for full fart inn i opplevelsesøkonomien (Pedersen 2012; Pine og Gilmore 1999). De nye formene for etterspørsel preget også friluftslivet.

Som tidligere gjort rede, for lever det enkle tradisjonelle friluftslivet likevel i beste velgående i denne perioden. Fra midten av 1980- tallet vokser det i tillegg frem et mangfold av ulike typer friluftslivsaktiviteter. Disse moderne friluftslivsaktivitetene er det først og fremst ungdom som lar seg engasjere i. Aktiviteter knyttet til vann er; dykking, windsurfing og elvepadling slik som for eksempel kayak og rafting. I skiutfoldelse er; snowboard, ski-seiling og; off-pist nye aktiviteter. Ferdsel i terrenget omfatter blant annet; juv-vandring, mountain-biking og klatring. Det er også nye aktiviteter relatert til luftsvev, som hang-gliding, para-gliding og base-hopping. I tillegg har det vokst frem nye motoriserte aktiviteter for ferdsel i naturen med firhjulinger, snøscooter og vannscooter. Fellestrekk for disse friluftslivsaktiviteter er at de kan være krevende i forhold til fysikk og teknisk utførelse. Dessuten er det ofte behov for kostnadskrevende spesialutstyr for å kunne utføre aktiviteten. Et annet kjennetegn er at mange av de moderne aktivitetene kan gi opplevelser i form av fart, spenning og mestring. Det er mulig at flere av de moderne friluftslivsaktiviteter kan fjerne seg fra det enkle friluftslivet, da naturen i større grad blir en kulisser for utøvelsen av aktiviteten. Dermed kan det hevdes at aktivitetene antar karakter av idrett. De nye aktivitetene har også tendens av å være mer markedsorienterte og tilrettelagt enn det enkle friluftslivet (Tordsson 2003).

I tillegg har det vokst frem ulike firmaer som selger pakketurer med innhold av naturopplevelser eller aktiviteter i natur; ledet av turledere/guider, for eksempel «elgsafari», turer med trekkhunder, organiserte turer i kano, med seilbåter og turer relatert til bre og høyfjell. Det organiseres dessuten diverse natur- aktiviteter og tilbud til skoleungdom, familie og bedrifter (Tordsson 2003).

DNT som ble stiftet i 1868 lever i dag fremdeles i beste velgående. DNT arbeider for å være en konkurransedyktig friluftslivsaktør i et marked med mangfold av nye aktiviteter. På den ene siden arbeider DNT med å tilrettelegge og arrangere det tradisjonelle enkle friluftslivet, på den andre siden arbeider DNT også med å tilrettelegge, arrangere og tilpasse seg nye typer friluftslivsaktiviteter (Den Norske Turistforening 2015).

3.4.4 Oppsummerende refleksjon

Den fortsatte velstandsveksten hadde stor betydning for utviklingen av friluftslivet i Norge i denne perioden. Store deler av befolkningen i Norge driver med friluftsliv og det tradisjonelle enkle

friluftslivet lever i beste velgående. Det nye i denne perioden er tilveksten av mange andre typer friluftslivsaktiviteter, kalt for moderne aktiviteter som ungdommen først og fremst engasjerer seg i. Aktivitetene er individualiserte, krever ofte dyrt spesialutstyr og utvikling av spesielle ferdigheter og kjennetegnes ofte at de kan gi opplevelse av fart, spenning og mestring. Friluftslivet har i denne perioden og på denne måten blitt enda viktigere for det moderne menneskets oppbygning og vedlikeholdelse av egen identitet. Utøvelsen av friluftslivet framstår som en felles, norsk naturbruksidentitet, som er blitt institusjonalisert gjennom nesten 200 år, og som et mulig identitetsprosjekt, for eksempel knyttet til spesialferdigheter, utstyrsmarkering og særskilt gruppetilhørighet forbundet med moderne aktiviteter. I nåtid framstår friluftslivet som en arena for mange ulike typer friluftslivsaktiviteter tilgjengelig for hele befolkningen. Friluftslivsaktivitetene står i et konkurranseforhold til hverandre og folk kan fritt velge hva slags friluftslivsaktivitet man ønsker å drive med. Ved å velge friluftslivsaktivitet kan også folk skape egne personlige prosjekter og skape egen mening i eget liv.

3.5 Oppsummering i forhold til valg av teori

I denne oppsummeringen skal historien relateres til valg av teori for denne undersøkelsen.

Historien om friluftslivet fra 1850- tallet og frem til i dag viser at det er mange sosiale-, kulturelle forhold som har vært med på å skape friluftslivet. Historien viser at det kroppslige møte med og opplevelse av natur er et gjennomgående kjennetegn ved det norske, enkle friluftslivet gjennom 200 år fram til vår tid. Ett eksempel er 1800- tallets nasjonalromantiske friluftsliv, hvor borgerskapet dro til naturområder for å møte og oppleve naturen. Det samme gjelder i mellomkrigstiden, hvor arbeiderklassen begynte med å dra ut i naturen for å unnsnippe hverdagslivet i byen. Også i dag utøves enkelt friluftsliv, der nær kontakt med natur er en sentral begrunnelse. Den kroppslige opplevelse jeg vektla i turbeskrivelsen i kapittel 2, sansingen og turferdighetene, kan forstås som kulturelt utviklet gjennom lang tid. På denne bakgrunn konkluderer jeg med at kroppsfenomenologi, slik denne er utviklet av Merleau-Ponty, er et meget aktuelt perspektiv for å forstå og drøfte hvilke meninger som deltakerne tillegger turen.

I og med at friluftslivet er en kulturell aktivitet som er dyrket over lang tid og dermed, innleiret i sosiale og kulturelle vaner og rutiner. Historien viser at friluftslivet først ble en viktig kulturell og meningsbærende aktivitet i borgerskapet (med inspirasjon fra engelske besøkende). Borgerskapet gjorde friluftslivet til et viktig norsk symbol i nasjonalistbevegelsen på 1800- tallet. Friluftslivet gikk gradvis fra å være en aktivitet for borgerskapet til å bli en aktivitet for større grupper med etableringen av DNT og etter hvert dyrkingen av den norske vintersporten på slutten av 1800- tallet. Så ble friluftslivet en viktig del av arbeiderbevegelsen på første del av 1900- tallet. Etter krigen ble det enkle friluftslivet forsterket som et felles nasjonalt kulturelt og felles symbol fremmet gjennom blant annet Kongen og Statsminister Gerhardsen.

Friluftslivets historie fører etter min vurdering til at Bourdieus forståelse av habitus blir et aktuelt perspektiv, som generelt dagens friluftsliv kan forstås ut i fra, men også spesielt den turen jeg har som utgangspunkt for mitt feltarbeid og min masteroppgave. Habitusbegrepet er derfor ett av flere aktuelle perspektiver som jeg vil bruke for å forklare hvorfor mennesker handler slik de gjør. Bourdieu hevder at sosialiseringen også i stor grad innebærer inkorporering eller kroppsliggjøring av tenke- og handlingsmønstre. Disse kulturelt tillærte handlingsmønstre vil ofte være positivt

verdiladet, men også underforståtte. Handlingsmåtene er ofte en begrunnelse i oss selv som ikke trenger ytterligere begrunnelse.

Fra 1970- tallet og fram til i dag har velstanden idet norske samfunnet økt betraktelig. Det enkle friluftslivet dyrkes fremdeles i stor grad, men er i økende grad blitt supplert av individualiserte og til dels kostnadskrevende og utstyrsbaserte aktiviteter. Dette innebærer at det enkle, innleirete og tradisjonelle friluftslivet foregår side om side med et friluftsliv som i større grad kan forstås ut fra Giddens tanker om det refleksive selvet i seinmoderniteten. Med økende grad av globalisering og frisetting fra tidligere bindinger til tid og rom, frisettes i følge Giddens det moderne selvet. Det blir opp til den enkelte å gjenetablere og utbygge sin identitet. Dette fører til individualisme og valg av aktiviteter som kan bidra til den enkeltes utvikling og vedlikeholdelse av identitet.

Kapittel 4.0 Teori

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for de teoretiske tilnærminger jeg har valgt som perspektiver for analyse og drøfting av det empiriske materialet samlet inn gjennom fjellturen.

Ut fra egne opplevelser og observasjoner under fjellturen, som jeg gjorde rede for i kapittel 2, valgte jeg Merleau-Ponty's kroppsfenomenologi og Bjørn Tordssons teori om «Naturens åpne tiltale» som en av de teoretiske tilnærmingerne. Gjennomgangen av friluftslivets historie har ført til at jeg har blitt styrket i min overbevisning om at en fenomenologisk tilnærming er aktuell for å forklare hva slags mening turen kunne gi og hvilke opplevelser turdeltakerne hadde. I tillegg har friluftslivets lange historie og betydelige omfang i norsk kultur og væremåte aktualisert Bourdieus habitusbegrep. Gjennomgangen av historien viser hvordan friluftslivet gradvis har blitt innleiret i nordmenns vaner og rutiner, som et felles kjennetegn for norsk kultur. Nyere historie viser at den felles sosiale og kulturelle innleiring av det enkle friluftslivet suppleres med individualiserte og ofte kostnadskrevende friluftslivsaktiviteter. De tre nevnte hovedperspektivene ble således valgt fordi både turen og friluftslivet slik det er i dag, kan forstås som et resultat av en lang sosial og kulturell historie. Dermed vil også disse teoriene etter min oppfatning være passende perspektiver for å forstå både den aktuelle fjellturen og norsk friluftsliv generelt. Det vil ikke være tilstrekkelig å anvende bare ett av perspektivene. Men, hver av disse teoretiske perspektiver vil opplyse og passe til spesifikke deler av friluftslivet. Til sammen, mener jeg at disse forskjellige perspektiver – kan belyse friluftslivet som fenomen fra ulike kanter.

4.1 Maurice Merleau-Pontys kroppsfenomenologi og Bjørn Tordssons – Naturens åpne tiltale

Kroppsfenomenologiens grunnlegger var Maurice Merleau-Ponty, som også blir kalt for «kroppens filosof» (Bengtsson 1993). I et kroppsfenomenologisk perspektiv tas det utgangspunkt i menneskets kropp i møtet med verden (Krogh 1995). Altså, hvordan verden ter seg for det enkelte mennesket, når han eller hun befinner seg i konkrete situasjoner.

Alle levende mennesker blir født med en kropp som leves. Det er med denne levde og levende kroppen at mennesket befinner seg og kan befinne seg i den fysiske verden. Hadde vi mennesker ikke

hatt en fysisk kropp, ville vi heller ikke vært tilstede i verden. Den levde kroppen har også sanser. Øyne til å se med, nese til å lukte med, ører til å høre med og munn vi kan spise med. Den levende kroppen er dekket med hud vi kan berøre med eller la oss bli berørt med og gir oss en taktil sans. Det er med den levde og levende kroppen og dens sanser at mennesket kan få sanseerfaringer. I følge Merleau-Ponty utgjør kroppen og dens sanser grunnlaget for menneskets meningsfulle relasjon til verden. Kroppen og sansene danner muligheten for kontakt med andre og med seg selv. Kroppen og dens sanser blir dermed selve subjektet for bevisstheten. Dermed, med den levende kroppen og dens sanser, gis det mulighet for refleksjon, tanke og kunnskap (Bengtsson 1993).

Med kroppen og dens sanser har mennesket også persepsjon. Persepsjon er den samlede aktiviteten til alle kroppens sanser der de virker og utfolder seg sammen. Det vil alltid være en opplevelse av aktiv samspill, en forbindelse mellom den sansende kropp og det den sanser (Ibid).

Sansningen og det kroppslige møtet med verden er ifølge Merleau-Ponty intensjonal eller orientert mot formål. Fjelltur som aktivitet forutsetter at mennesket eller menneskene som går turen har bestemt seg for dette og er orientert omkring å gå turen. For å gå turen må turdeltakerne for eksempel både kunne spenne på seg skiene og kunne gå på ski i klassisk stil, kunne gå fiskeben i oppoverbakke og smøre ski slik at de glir noenlunde og har relativt godt feste. Gjennom det formålsoverrettede møtet med verden utvikles således kroppslige ferdigheter som gjør det mulig for mennesket å nå målet med aktiviteten, denne gang fjellturen. Merleau-Ponty hevder at det å utvikle kroppslig kunnskap kommer forut for tenkningen, og formulerte således en radikal påstand at jeg kan må komme forut for jeg tenker at (Bengtsson 1993).

Dannelsen og videreutviklingen av kunnen og kjennskap i form av kroppslige ferdigheter er således avgjørende for å mestre en fjelltur. Mestring eller eventuelt feiling i skigåing i ulikt vær og ulikt terreng vil på den ene siden uttrykkes i en kroppslig opplevelse og følelse mens turen pågår og på den andre siden etter all sannsynligvis bety mye for hva slags meninger hver av deltagerne tillegger turen underveis. I tillegg, poengterer Merleau-Ponty sansningen og de ulike sansenes potensielle betydning for turopplevelsen.

Krogh (1995) diskuterer hvordan menneskets sanser kan ha forskjellig rolle og betydning for opplevelsen av natur og landskap:

Synsinntrykk kan gi oversikt over og perspektiv på landskap og gir også mulighet for å kategorisere formasjoner og enkeltobjekter i landskapet, samt skjelne disse fra hverandre. På den ene siden åpner synet for distansert observasjon, men synsinntrykk kan også danne grunnlag for deltakelse i aktiviteter og opplevelser av kontakt med og også innlemmelse i landskapet. I vestlig kultur og vitenskap ansees gjerne synet som den primære sansen. Dette fører til betydningen av inntrykk fra andre sanser ofte oversees.

Lyder danner lag og overlappinger om trenger inn i mennesket med stedets rytme og puls og forteller om bevegelse, handling og skapende virke. Mens man kan lukke øynene eller se bort for å komme bort fra synsinntrykk, trenger lydene ubønhørlig og vedvarende inn i mennesket, dersom ikke «so-vi-ro» eller øreklokker anvendes. Mens synet gir mulighet for å fastholde statiske bilder av landskapet, noe som skjer i økende grad ved bruk av kamera på mobiltelefoner, prenter lydene inn i bevegelsene i landskapet: vind, skistavene mot snøen, samtaler og så videre (Krogh 1995).

Bischoff (2012) undersøkte hvordan studenter opplevde landskap når en av sansene ble utelukket. Det viste seg at studentene opplevde landskapet todimensjonalt uten hørsel, som et fjernsynsbilde. Lydene ga landskapet dybde og en tredje dimensjon. Hørselen og lydene under fjellturen kan således være viktige for opplevelsen av turen som bevegelse og for opplevelsen av dybde i landskapet.

Lukter skaper assosiasjoner og fremkaller minner og erfaringer. Lukter har således en viktig funksjon for å sette det som skjer under turen i sammenheng med egen biografi og minner, f.eks. lukten av appelsiner som skrelles eller smaken av kvikk-lunsj som tygges (først og fremst lukt og ikke smak). Assosiasjoner til andre hendelser kan også være viktige for opplevelsen (Krogh 1995).

Følbare erfaringer virker organiserende på og gir fysiske rammer for handlinger og valg av handlinger. Kald vind mot kroppen eller opplevelsen av at beina stivner når du går opp en bratt bakke bidrar til opplevelsen av turen, likeså at solen varmer ansiktet (Krogh 1995).

Det kroppsfenomenologiske perspektivet kan gi dybde til hva de ulike sansene samt kroppsliggjorte ferdigheter betyr for den enkelte turdeltaker under fjellturen.

I likhet med Maurice Merleau-Pontys kroppsfenomenologi tar også Bjørn Tordsson utgangspunkt i kroppen og dens sanser i møtet med natur i friluftslivet (Tordsson 2003).

Tordsson (2003) beskriver naturen; som en fri natur som stiller seg åpen, slik den er, for menneskets tiltale. Friluftslivet er en av menneskets måter å svare på naturens åpne tiltalte. Tordsson (2003) beskriver naturen som et materielt felt, men ikke et sosio-materielt felt; skapt av andres prosjekter. Upåvirket og ubearbeidet natur er seg selv og ikke formet etter menneskelige hensikter, slik en idrettsbane eller fotballbane er. Stiene i naturen er imidlertid utformet ut fra menneskelige hensikter (Bischoff 2012).

Tordsson (2003) hevder videre at naturen ikke mener noen ting om oss, samtidig som naturen ikke har noen iboende instruksjoner for hvordan vi skal handle. Likevel er naturen full av uttrykk. Disse uttrykkene ligger i naturens åpne tiltale og gir rom for menneskelig fortolkning. Naturens åpne tiltale innebærer således at vi møter et opplevelses- og handlingsrom; som i høy grad kan struktureres av oss, av våre valg, personlige meningskriterier og handlinger. Vi får et åpent, ikke-strukturert rom for våre opplevelses- og forestillings- måter.

På tross av at ruten mellom DNT-hyttene er fastlagt, at fjellturen var planlagt og ledet av DNT, samt at turen for en stor del fulgte oppgatte løyper, var naturen som møtte deltakerne i stor grad upåvirket av mennesker. Tordsson (2003) påpeking av økt menneskelig frirom for å skape mening i møtet med naturens åpne tiltale gir derfor et anvendbart og aktuelt perspektiv på turopplevelsen. Videre framhever Tordssons perspektiv mulighet for å ta seg til alle de opplevelseskvaliteter som naturen gir oss mennesker, og la dem virke på vårt sanse- og følelsesliv.

4.2 Pierre Bourdieus habitusbegrep

Betydningen av habitus for norsk friluftsliv er godt synliggjort i Long Litt Woon sin redegjørelse for sin første fjelltur til prekestolen sammen med sin vertsfamilie som utviklingsstudent fra Malaysia (Woon 1993). Til Woons overraskelse ble lite sagt underveis. Turen gikk verken i bedagelig tempo eller var noen sosial begivenhet med samtaler og latter, slik hun var vant med hjemmefra. Det eneste som ble

nevnt, var hvor fint været var og hvor klart det var på denne årstiden. På toppen var det heller ikke tid til særlig samtale, kun til å ta bilde av familien sammen med studenten og spise Kvikk Lunsj og appelsin. Etterpå var familien tydelig overrasket over at Woon ikke satte så stor pris på turen, for eksempel å gå seg varm og bli sliten, få seg frisk luft, komme seg opp på toppen og så videre. Woon mente det måtte være enklere måter å få seg frisk luft på (Woon 1993).

Gjennom sin handlingsteori og habitusbegrepet søkte Pierre Bourdieu å redegjøre for årsakene til at kulturelle aktiviteter, som for eksempel det norske friluftslivet, gjerne blir preget av kroppsliggjorte og underforståtte handlingsmønstre, av vaner og rutiner (Aakvaag 2011).

Habitusbegrepet benyttes til å forklare hvorfor mennesker handler slik de gjør. Bourdieu mener at vi mennesker, som (aktører) i stor grad er formet av sitt sosiale miljø. Når vi mennesker sosialiseres inn i samfunnet, så kroppsliggjøres samtidig objektive strukturer som handlingsdisposisjoner. Dette er objektive sosiale strukturer som menneskene både tar til seg, bærer med seg og uttrykker i handlingsmønstre. Inkorporeringen av sosiale strukturer skjer i følge Bourdieu automatisk, ubevisst og uten refleksjoner hos menneskene. Dette innebærer at de objektive sosiale strukturer vil determinere og bestemme menneskene handlinger gjennom handlingsdisposisjoner som nå er blitt inkorporert som habitus. Med dette kan habitus forstås som kulturelt tillærte tanke- og adferdsmønstre.

I denne oppgaven vil jeg ikke anvende habitus i en deterministisk form, men likevel hente inspirasjon fra forståelsen av at norske friluftslivsutøvere er preget av tillærte, ofte underforståtte og ureflekterte handlingsmønstre når de går på tur. Jeg vil drøfte hva som kjennetegner disse mønstre under turen. I likhet med Merleau-Ponty, tar jeg likevel utgangspunkt i at mennesket er preget av situert frihet, med andre ord at vår handlinger ofte springer ut fra kulturelt tillærte forståelsesmåter og handlingsmåter, men at disse kan endres og overskrides gjennom refleksjon (Crossley 2001).

4.3 Anthony Giddens; Det reflekseive selvet i senmodernitetens tid

I kapittel 3 diskuterte jeg spenningsforholdet mellom det tradisjonelle enkle norske friluftsliv og framveksten av individualiserte friluftaktiviteter gjennom velstandsveksten etter 1970.

Vårt tids friluftsliv kan forstås ut fra kjennetegn ved det reflekseive selvet i senmodernitetens tid (Giddens 1996). Mangfoldet av friluftslivsaktiviteter utvides stadig. Samtidig som individualisert friluftsliv øker i omfang, velger mange nordmenn å drive med det tradisjonelle og enkle friluftslivet. Det enkle friluftslivet kan også være en arena for individets refleksjon over egen identitet og eksistensielle spørsmål, men ikke nødvendigvis. Det er ingen motsetning i at tradisjon og endring eller utøvelse av habitus og refleksjon foregår side om side. Dette innebærer at Bourdieus perspektiv, i en litt modifisert versjon, og Giddens av det reflekseive selvet begge kan anvendes på friluftslivet i samme undersøkelse.

I boken «Modernitet og selvidentitet» har Giddens (1996) utviklet en generell analyse av moderniteten, der han tar for seg individets situasjon i det post-tradisjonelle samfunn. Det tradisjonelle samfunn (det pre-moderne samfunnet) var kjennetegnet av at samfunnet var tydelig før-strukturert. Samfunnsmedlemmenes livsløp var fra fødselen av staket ut på en forutsigbar måte. Klassebakgrunn, sosial status, posisjoner i samfunnet og faste roller relatert til yrker gikk i arv.

Tradisjonen organiserte det sosiale liv for individene i samfunnet. I moderne tid er samfunnets institusjoner under global påvirkning. Dette svekker samfunnets tradisjoner, vaner og skikker. Dette fører til at det moderne samfunnet blir uoversiktlig, uforutsigbart og til dels kaotisk, samtidig som moderniteten fører til individualisering. I tillegg til dette, byr det moderne samfunn på mangfold av konkurrerende valg- og handlingsalternativer. Det enkelte individ må selv velge sitt livsløp. Ethvert individ må selv velge hvordan det skal leve og hvem det skal bli. Dette innebærer å finne mening i eget liv, og på denne måten selv aktivt skape sine liv i biografisk sammenheng. Dermed gir også moderniteten individene nye muligheter til å forme deres egne liv.

Kravet med å velge blant mangfold av konkurrerende valg- og handlingsalternativer åpner også for frustrasjoner, risiko, usikkerhet og sårbarhet. Kanskje livet ikke ble som man hadde håpet på. Videre er det fare for å mislykkes. Med dette tvinges det moderne individ til refleksjon over seg selv, sine valg, og sitt livsløp. Selvet blir et refleksivt prosjekt der den enkelte må ta stilling til om hvem vi er, hva vi skal gjøre, og hvordan vi skal handle. I tillegg, må den enkelte reflektere omkring og håndterer egen identitet. Denne selvidentiteten må kontinuerlig produseres og vedlikeholdes gjennom et refleksivt arbeid hele livsløpet. Det er opp til den enkelte å skape en integrert selvidentitet der fortid, nåtid og fremtid knyttes sammen i en sammenhengende biografisk fortelling.

Den moderne refleksiviteten gjelder ikke bare selvet, men også kroppen. Selvet er bokstavelig talt legemliggjort. Selvet i kroppen, og vi har lært til å reflektere over hvordan den fungerer, hvordan den kjennes, hvordan den ser ut og hvordan den er. Denne refleksive holdningen til kroppen inkluderer også vurderinger av helse, kosthold og livsstil; og dermed også hvordan friluftslivet utøves.

4.4 Oppsummering og avslutning

De tre teoretiske tilnærmingene jeg har valgt i denne mastegradavhandling er både basert på erfaringer jeg selv gjorde under fjellturen, mine tidligere turerfaringer samt analyse jeg har gjort av friluftslivets historie. Under denne reisen med avhandlingsarbeidet har jeg også søkt etter aktuelle teorier og gått gjennom relevant litteratur. Det har vært viktig å sile ut de teoretiske tilnærmingene som har framstått som mest relevante for å sette perspektiv på fjellturen. Perspektivene er videre valgt fordi de utfyller hverandre, og jeg mener dessuten at de ikke er konkurrerende.

Kroppsfenomenologi gir anledning til å utdype hva sanseinntrykk og kroppsliggjorte ferdigheter betyr for turdeltakernes opplevelser. Bourdieus habitusbegrep gjør det mulig å drøfte hvilke tillærte handlingsmønstre som kjennetegner turen, gjerne mønstre som ikke diskuteres og problematiseres, mens Giddens perspektiv får fram at moderne samfunnet ikke bare er passive mottakere av sosiale strukturer, men også ut fra egen refleksjon både velger hva slags friluftaktivitet de ønsker å drive med. I tillegg åpner Giddens for at også det enkle friluftslivet handler om å utvikle og vedlikeholde sin identitet.

Kapittel 5.0 Metode

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for hvordan jeg har gjennomført undersøkelsen i arbeid med masteroppgaven, der jeg har anvendt metodetriangulering. De ulike metodene hører inn under fellesbetegnelsen metode. Begrunnelsen for valget av metode er at jeg ikke er ute etter kvantitativ informasjon/data slik som antall forekomster og utregning av statistiske generaliseringer (Fangen og

Selberg 2011). Det jeg er ute etter er kvalitativ informasjon/data hvor man undersøker; hvilken mening-, hendelser-, og erfaringer har for dem som opplever dem (Fangen 2010).

For å få et innblikk i hvilken betydning turer i form av friluftsliv har i Norge utførte jeg først en dokumentanalyse knyttet til turens og friluftslivets historie i landet vårt. Dette danner grunnlaget for kapittel 2, Friluftslivet som samfunns- og kulturfenomen. I og med at den norske turtradisjonen er knyttet til kroppslig naturbruk, valgte jeg å bruke en arrangert tur i Trollheimen i regi av DNT der jeg anvendte deltakende observasjon som metode.

Jeg skrev også dagbok som hjelpemiddel for deltakende observasjon. Dagboken ble også grunnlaget for turbeskrivelsen i kapittel 3. På bakgrunn av dokumentanalysen og deltakende observasjon under fjellturen fant jeg fram til aktuelle teoretiske perspektiver på turen og turopplevelsen i kapittel 4. Etter endt tur intervjuer jeg turdeltakerne. Intervjuene danner grunnlaget for kapittel 6, Informantene forteller. I dette kapittelet gjør jeg kort rede for metodene jeg anvendte i kapittel 2 og 3 og mer grundig rede for intervjuene som metode og for hvordan jeg analyserte intervjuene og derigjennom utviklet meningsenheter. Meningsenhetene jeg sluttet meg fram til danner disposisjonen i form av overskrifter og underoverskrifter i kapittel 6. Til slutt i metodekapittelet vil jeg drøfte troverdigheten av denne undersøkelsen.

5.1 Dokumentanalyse

I denne Masteroppgaven har jeg benyttet meg av dokumentanalyse. Å benytte seg av dokumentanalyse er også vanlig i kombinasjon med feltarbeid for å kunne kontekstualisere undersøkelsen (Fangen 2010). For at jeg skulle få en forståelse for hvordan utviklingen av den norske turtradisjonen har vært, helt i fra starten av og frem til i dag i moderne tid, har jeg anvendt ulike historiske kilder. Primærkilder har jeg anvendt om Den Norske Turistforening og arbeiderbevegelsen, samtidig som jeg har anvendt sekundærkilder som plasserer utviklingen av den norske turtradisjonen i en historisk sammenheng. Å benytte meg av dokumentanalyse har også vært avgjørende for valg av teori for denne Masteroppgaven.

5.2 Tilgang til feltarbeidet

For å kunne gjennomføre denne undersøkelsen trengte jeg informanter. Jeg tok telefon kontakt med en fjellturgruppe i Midt – Norge som arrangerte en 5 dagers påsketur i fjellet. Jeg fikk vite at deltager antallet var 14 stykker. I tillegg ble jeg informert om at jeg ikke fikk lov til å gjøre handlinger som kunne ødelegge turdeltakernes turopplevelser under fjellturen. Dette ble overholdt og respektert.

I forkant av fjellturen ble det arrangert et tur-møte som jeg var invitert på. Dessverre var ikke alle deltakerne til fjellturen med på dette tur-møtet. På dette tur-møtet presenterte de av turdeltakerne som kom og turlederne seg. Dette var en anledning hvor jeg fikk presentere meg og jeg fortalte om min hensikt med å være med på denne fjellturen. En annen side ved dette tur-møtet var at jeg nå kunne bli kjent med både turdeltakerne og turlederne. Jeg fikk inntrykk av at alle sammen syntes at dette hørtes fint ut og jeg møtte ikke noen form for motstand eller innsigelser.

Under fellestransporten med buss til startpunktet for fjellturen var alle turdeltakerne til stede. Nå fikk jeg igjen anledning til å presentere meg. I denne anledningen leverte jeg ut et informasjonsbrev (vedlegg nr.:?) til alle turdeltakerne og turlederne. Da jeg presenterte meg fortalte jeg at de som kunne tenke seg å være mine informanter kunne få tenke på dette under de kommende dagene under fjellturen. Hvis de hadde spørsmål så kunne vi snakke om dette under de dagene som kom. Jeg presiserte også at det å være informant vil være etter eget ønske og at intervjuet ville ta sted 2 til 3 uker etter at turen var over, når vi var kommet hjem.

5.2.1 Om vinterfjellturen og min rolle som deltakende observatør

Dette var en 5 dagers fjelltur i høyfjellet om vinteren hvor vi overnattet på tre ulike hytter. Det var et ønske å være med på en fjelltur som var forholdsvis fysisk og psykisk krevende og at vi var en gruppe som var sammen om turopplevelsene. At det var en fjelltur som foregikk i variert turterreng. Fra tregrense, fjellvidder og oppstigninger på fjelltopper med store muligheter for utsikter. Det var med andre ord muligheter for varierte naturopplevelser. Viktig var det også at turen hadde rekreasjons muligheter. At vi fikk hvile, mat og sosialt felleskap på de ulike hyttene etter endt dagsmarsj. Fjellturen hadde høy komfort for den enkelte turdeltaker.

På en slik vinterfjelltur ville jeg sannsynligvis treffe et utvalg av tur- friluftsliv og fjellinteresserte, som for det første ville få erfaring og opplevelser av denne vinterfjellturen. Også vil de antageligvis ha ulik varierende grad av erfaring med det å dra på tur i naturen. En annen side, ved selv å være en deltaker på en slik vinterfjelltur ville jeg ha en mulighet til selv å føle hvordan det var å oppleve denne vinterfjellturen. Føle selv på kroppen hvor krevende fysisk og psykisk turen var. Få inntrykk av naturopplevelsene og bli kjent med turdeltakerne og at turdeltakerne kunne bli kjent med meg. Igjennom å se, høre og gjennom samvær med de andre turdeltakerne, kanskje også få oppleve deres tur erfaringer, ville jeg kunne også utarbeide en bedre intervju guide. I og med at vi hadde opplevd turen sammen, kunne vi også snakke om våres felles turopplevelser under intervjuet i etterkant av vinterfjellturen. I slik intervju situasjon kunne jeg også leve meg mer inn i informantens livsverden og få erfaring med om det de fortalte meg under intervju situasjonene var i overens med hvordan jeg opplevde; så, hørte og erfarte dem under fjellturen.

Som tidligere nevnt, var jeg med som deltakende observatør under fjellturen. Jeg hadde en avtale med turlederen om at jeg ikke fikk lov til å intervju eller gjøre handlinger som kunne ødelegge turdeltakernes turopplevelser. Dette ble fra min side respektert. Jeg var med på denne fjellturen som deltakende observatør. I en slik situasjon ville jeg være i samhandling med dem jeg er på tur sammen med. Det betyr at jeg ville få anledning til å få se, høre, oppleve og få erfare turen sammen med de andre deltakerne. Hver dag etter endt tur om kvelden skrev jeg dagbok. Det var også flere av turdeltakere som spurte meg mer inngående om hva min Masteroppgave skulle handle om, noe jeg svarte på. Jeg opplevde at ingen av deltakerne hadde noe i mot at jeg var med på turen. Jeg oppfattet min deltakelse på turen som positivt fra deltakernes sin side, da mange av turdeltakere ga meg positive tilbakemeldinger. Etter endt tur da jeg var kommet hjem, var dagboken til hjelp for å systematisere mine egne erfaringer med tanke på å skrive turbeskrivelsen i kapittel 2. I tillegg ble det også lettere for meg å lage en intervju guide, samt i møtet med informanter under intervjuene.

5.2.2 Utvalg

Som tidligere nevnt, i denne studien er jeg ikke ute etter informasjon/data som kan gi grunnlag for statistikk generalisering. Det betyr at valg av informanter i denne studien er derfor gjort ut i fra en tanke om hvem som kunne gi mest mulig og allsidig informasjon om fenomenet. Kriteriene har vært åpne. Det eneste kravet var at det skulle være personer av begge kjønn som har personlig erfaring med friluftsliv. Jeg regnet med at siden de er med i denne fjellturgruppen vil de også ha en viss erfaring fra dette feltet. Jeg ville ikke avgrense det til en spesiell yrkes- eller en aldersgruppe, men hadde et ønske om at ved å gå så åpent ut, så ville jeg få bredest mulig informasjon. Det er etter min mening vanskelig å vite i hvor mange informanter en skal ha med i forkant av studien uten å ha erfaring med intervjuundersøkelsene. I en slik sammenheng sier Kvale (1997:58): "Intervjue så mange personer som er nødvendig for å finne ut det du trenger å vite". En annen måte å si dette på innenfor en fenomenologisk tilnærming er at man har med så mange informanter man opplever at noen typer historier, eller fenomener går igjen, såkalt metning. Det betyr at man får avtakende informasjon ved å ta med flere informanter i studien (Kvale, 1997; Malterud, 2003). Slikt opplevde jeg det også. Jeg opplevde at det var et metningspunkt å ha med 12 informanter med i denne studien.

5.2.3 Intervjuguiden

Jeg har valgt å ha en fenomenologisk tilnærming til denne studien. Det betyr at jeg ønsker, har som mål å ta kontakt med folk som selv er brukere av fjellet og skogen, og la de selv fortelle om deres egne subjektive opplevelser og erfaringer. Denne gang under en fem dagers vinterfjelltur i Trollheimen.

Jeg har tatt utgangspunkt i et fenomenologisk ideal når jeg har laget spørsmålene i intervjuguiden. Det betyr at jeg ønsket at informantenes selv skulle få fortelle om sine egne erfaringer og opplevelser eller sin egen historie, og at den kunnskapen som utvikles har en forankring i informantenes livsverden (Kvale, 1997). I og med at jeg var med som turdeltaker på denne fjellturen fikk jeg mange ideer for hvordan jeg kunne utarbeide intervjuguiden. Jeg brukte mye tid og omtanke for å lage intervjuguiden. Et prøveintervjue ble foretatt for eventuelt å justere intervjuguiden og for å kontrollere at det tekniske fungerte godt nok. Det finnes mange måter å presentere en intervjuguide på. Min intervjuguide har jeg valgt å forholde meg til Kvale (1997) måte å presentere en intervjuguide. Min intervjuguide (vedlegg nr.?) besto av en temaliste med åpne nøkkelspørsmål som sikret at alle relevante emner var dekket. At spørsmålene åpnet for lengre resonnement var viktig, samtidig som jeg hadde underspørsmål. I tillegg ville dette også sørget for at intervjuene ble mer systematiske. Underveis i intervjuene skrev jeg også ned punkter som informantene hadde snakket om, som også skulle vise seg å dannet nye klargjørende og utdypende spørsmål underveis i intervjuet. Hensikten med denne intervjuguiden var at informantene selv skulle fortelle sin egen historie og at intervjuet ble en form av en samtale.

5.3 Det kvalitative intervju

Jeg har valgt det kvalitative intervjuet. I følge Postholm (2005) er også det kvalitative intervjuet den eneste metode for datainnsamling som kan tas i bruk ved fenomenologiske studier. I følge Kvale (1997) kan intervju forstås som en interaksjon mellom en forsker og en informant og at denne

samhandlingen skaper kunnskapen. Videre definerer Kvale (1997) det kvalitative intervjuet på følgende måte: "Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet" (s.39).

Min hensikt eller mitt formål ved å benytte meg med det kvalitative intervjuet var at hver enkelt informant selv skulle fortelle om deres subjektive opplevelse angående det å bruke naturen, eventuelt både skogen og fjellet som arena for turer. Å velge det kvalitative intervjuet som metode betyr at jeg har muligheten til å komme inn i informantenes mentale livsverden. Her vil jeg ha muligheten til å kunne fange opp deres nyanser i deres beskrivelser, opplevelser og erfaringer med hensyn til det de forteller meg. For å få dette til, har jeg etter beste evne fulgt de kriterier som Fog (2004) mener en forsker må følge. At forskeren også må ha et ærlig og riktig oppriktig ønske om å lære å kjenne informanten(e), være åpen og vise genuin interesse og empati i forhold til deres opplevelser (Ibid).

5.3.1 Gjennomføringen av intervjuene

Jeg hadde 12 informanter (6 menn og 6 kvinner) som jeg skulle intervjuet. En kort presentasjon av informantene's bakgrunn"). Disse intervjuene ble foretatt i månedene april og mai, 2002. Den første gruppen jeg intervjuet var dem som jeg hadde vært på fjelltur sammen med. Deretter intervjuet jeg med snøballmetoden, det vil si at jeg spurte dem som jeg intervjuet av de som var med på fjellturen om dem kjente til andre fjellinteresserte som hadde samme bakgrunn i friluftsliv som dem. Jeg ønsket at disse intervjuene skulle foregå på deres hjemmebane, derfor lot jeg dem avgjøre hvor intervjuet skulle foregå. Intervjuene foregikk hjemme hos dem eller hjemme hos meg. I utgangspunktet var jeg redd for at de intervjuene skulle bli forstyrret av andre personer, bråk og støy osv. Heldigvis ble det ikke slik. Jeg opplevde vi fikk den konsentrasjonen og roen vi trengte. Varigheten av intervjuene var mellom 50 til 60 minutter. Det ble brukt båndopptaker på alle intervjuene bortsett fra ett intervju. I dette intervjuet fortalte informanten meg at vedkommende ikke ønsket å bli tatt opp på lydbånd, dette ble selvfølgelig respektert. Derfor skrev jeg ned mest mulig på papir mens intervjuet pågikk. Alle intervjuene ble fortløpende transkribert. Denne fasen opplevde jeg som veldig verdifullt for meg. Det var vel her bearbeidingsfasen startet, og hele tiden mens jeg skrev, jobbet jeg også parallelt med de notater jeg skrev i etterkant av turen. Dette var inntrykk og tanker jeg gjorde både for min egen rolle som intervjuer, om intervjusituasjonen og om informanten. For det første gjorde disse notatene meg klar over nye retninger og vendinger som kunne være interessant å gå videre på i andre intervju, og for det andre opplevde jeg disse notater som verdifulle da jeg startet analyse- og tolkningsarbeidet. Disse notatene gjorde det lett å huske detaljert tilbake til intervjuet i etterkant, både når det gjelder stemningen og hva og hvordan ting ble sagt. Videre opplevde jeg det å bruke båndopptaker under intervjuene som noe positivt. Informantene lot seg tilsynelatende å ha et avslappende forhold til at de ble tatt opp på lydbånd samtidig som jeg kunne konsentrere meg om samtalens forløp. Siden jeg først intervjuet den gruppen som jeg var med på fjelltur, så ga det meg mange ideer, begreper og innfallsvinklinger som jeg brukte når jeg intervjuet den gruppen jeg ikke hadde vært på tur sammen med.

Intervjuene ble innledet med småprat hvor vi snakket litt løst og fast om natur og friluftsliv. Samt at jeg fortalte at jeg var ute etter deres egen subjektive turopplevelser, motivasjon for å ferdes i fjellet

og koblingen mellom det å dra på tur i naturen og helse. Det var videre ønskelig at de pratet om det de aller helst ville prate om. Informantene var veldig positive til å fortelle om deres erfaringer om natur, friluftsliv og om det å gå tur i fjellet. Under intervjuenes gang så lyste det liksom en glede ut av deres ansikter og at de var motiverte for å la seg intervju. Det var med andre ord ikke så vanskelig å prate med dem om dette temaet. Samtalen har nok allikevel ikke vært likeverdige. Det er jeg som har presentert samtaleemnet, har styrt samtalen og har ledet informantene ved å stille oppfølgningsspørsmål. Intervjuene har allikevel vært krevende. Det gjaldt spesielt å trenge videre inn i deres egen opplevelser forhold til det å gå tur i fjellet og hva slags sammenheng dette kan ha med helse. Det var ikke alltid informantene hadde gjort seg opp noen tanker om det jeg spurte om. Derfor var intervjuguiden et veldig godt hjelpemiddel for meg. Samt viktigheten med å ha åpne spørsmål slik som; hva, hvordan og hvorfor slik Patton (2002) fremstiller det, samt strukturen og rekkefølgen på intervjuguiden var veldig til nytte for meg. Samtidig som erfaringen som turdeltaker gjorde at jeg fikk mange inntrykk og ideer som kom til nytte under samtalens forløp. Dette førte til at vi kunne reise videre sammen inn i dette temaet. Som takk for at de ville la seg intervju ga jeg hver enkelt informant en twistpose.

5.4 Bearbeidelse av data og bruken av Giorgis analysemetode

Jeg har valgt fenomenologisk ideal under intervjuing i denne undersøkelsen. Det betyr at gjennom en fenomenologisk analyse prøver forskeren å klarlegge meningen, strukturen, og essensen av det erfarte, opplevde fenomenet (Patton, 2002). For å få dette til er det i følge Postholm (2005) viktig at forskeren gjennom bearbeidelse av data prøve å legge sine egne subjektive perspektiver til side, dette for å fange opp essensen av datamaterialet (epochè). Dette har jeg også prøvd i denne studien etter beste evne. Da intervjuene har en fenomenologisk tilnærming vil det også være naturlig å benytte seg av Giorgi's fenomenologiske analyse av datamateriale. Giorgi (1989) har utviklet Husserl's fenomenologi til en tilgjengelig fenomenologisk psykologisk metode, med prosedyrer for å arbeide med datamaterialet på en systematisk og strukturert måte: 1. Gjennomlesing av data; 2. Oppdeling av data til mindre enheter; 3. Organisering og uttrykking av data; 4. Oppsummering og strukturering av data.

1. Gjennomlesing av datamaterialet

Det første jeg gjorde var å lytte til intervjuene samtidig som jeg hadde utskriften foran meg. Årsaken til dette var å kontrollere at utskriften jeg hadde foran meg var riktig skrevet av tapen. Dette førte til at jeg kunne høre på ting ble sagt. Stemmeleie, sukking, pauser etc. Dette gav meg også et inntrykk, i tillegg til det skrevne. Etter hvert leste jeg også igjennom hvert enkelt intervjuetekster flere ganger for å danne meg en helhetsforståelse av hva som hadde blitt formidlet.

2. Å dele datamaterialet i mindre enheter

Etter gjennomlesingen foretok jeg en klargjøring av disse dataene ved å eliminere overflødig materiale og digresjoner. Hva som var vesentlig og uvesentlig ble bestemt ut i fra intervjuguiden og problemstillingen. Deretter samlet jeg eller systematiserte alle sitater og utsagn som omhandlet samme enhet, meningsenhet (tema). For eksempel alt som ble sagt om meningsenheten

Naturopplevelser, ble samlet i fra alle intervjuer og som til slutt dannet kategorien Naturopplevelser. Videre, alt som ble sagt om meningsenheten Fysiske erfaringer, ble samlet fra alle intervjuene og som til slutt dannet kategorien Fysiske erfaringer. Slik fortsatte oppdelingen av datamaterialet til alle meningsenhetene ble til og dannelsen av hovedkategoriene og de tilhørende underkategorier.

3. Organisering og uttrykking av data

Datamaterialet har nå blitt delt inne i hovedkategorier og med sine tilhørende underkategorier. Med utgangspunkt i hovedkategoriene og underkategoriene blir datamaterialet nå omskrevet og utformet i en fortellende og beskrivende form. Jeg har tatt med sitater for å illustrere meningen med hva som fortelles eller beskrives. Navnene på hoved- og under kategoriene ble laget av meg som uttrykker hva som er innholdet eller temaene i hoved- og under kategoriene.

4. Oppsummering og strukturering av data

Denne delen har ingen oppsummering. Det som er blitt fortalt og som er blitt beskrevet fungerer som oppsummering.

5.5 kvalitative metoders troverdighet

Når man skal kvalitetssikre kvalitative metode slik som i denne masteroppgaven brukes ofte begrepet troverdighet. Årsaken til dette er at kvalitativ metode og kvantitativ metode er forskjellige metoder som fremskaffer helt ulike data. I kvantitativ metode fremskaffes det tall som vil være i fokus, som beskriver fenomeners omfang og utbredelse. Dermed blir kvantitativ metode mer objektiv, kontrollert og strukturert enn kvalitativ metode. Dermed vurderes/kvalitetssikres også kvantitative metode ut i fra begrepene reliabilitet, validitet og objektivitet. Reliabilitet refererer til resultatenes pålitelighet; at resultatene kan reproduseres og gjentas av en annen forsker. Validitet refererer til om metoden en bruker måler det som var hensikten å måle, såkalt intern validitet og i hvilken grad man kan generalisere funnene til andre grupper, såkalt ekstern validitet (Fangen 2011). En slik kvantitativ kvalitetssikring av kvalitativ metode i denne masteroppgaven er ikke mulig.

Flere forskere er i dag enige om å bytte ut de kvantitative vurderings begreper med begrepet troverdighet som en fellesbetegnelse når man skal vurdere/evaluere og kvalitetssikre kvalitativ metode. Troverdighet handler om; hva har jeg gjort for at denne undersøkelsen skal framstå og virke som troverdig? Det er vel slik at troverdighet skapes ved at lesere kan følge med gjennom hele forskningsprosessen. Det betyr at jeg må redegjøre hva jeg har gjort og hva jeg har tenkt underveis i forskningsprosessen. Helt fra utformingen av studien, hvordan jeg anvender teori og redegjør for valg og anvendelse av metode og innhenter informasjon/data og rapportskrivningen.

Som tidligere gjort rede for så har jeg anvendt tre ulike metoder, altså metodetriangulering som hører inn under fellesbetegnelse som kvalitativ metode i denne masteroppgaven. Det første jeg gjorde var å anvende dokumentanalyse for å få innsikt i turens betydning gjennom friluftslivet historie i landet vårt. Videre så har jeg gjort rede for hvordan jeg har relatert teori fra friluftslivets historie. Deretter har jeg vært deltagende observatør på en vinterfjelltur. Denne turen er beskrevet i kapittel 2. I og med at jeg var med som deltagende observatør, fikk jeg anledning til å observere de andre turdeltakerne, selv få egne erfaringer, egne opplevelser og selv få føle på kroppen hvordan turen var. Dette var turerfaringer jeg kunne benytte meg av for å vurdere sannhetsgehalten i

turdeltakernes egne fortellinger, om mine observasjoner var gyldige og om mine tolkninger var gyldige. Jeg har beskrevet hvordan jeg tok kontakt med turgruppa, at jeg var med på informasjonsmøtet av vinterfjellturen, gjennomføringen av vinterfjellturen og ikke minst sluttmøtet med turdeltakerne. I en slik sammenheng vil da min egen evne til å skape tillitt være viktig. At jeg forteller hva som er mine motiver og interesse for å gjennomføre denne studien vil da ha en avgjørende betydning for at denne studien skal oppfattes/erfares som troverdig både ovenfor turdeltakerne og andre lesere. En annen viktig faktor som angår troverdighet er gjennom min måte å stille spørsmål på, og gjennom mine fortolkninger har klart å få frem informantenes opplevelser og erfaringer. For at dette skal være troverdig, har jeg gjort rede for i detalj for dette arbeidet ved å benytte meg av Giorgios analysemetode i kapittel 6. Kan det tenkes at informantene ikke snakker sant? Dette er noe jeg selvfølgelig ikke kan vite. Men på den andre siden så har alle turdeltakerne kongruente svar når man følger intervjuguiden og Giorgios analysemetode er blitt anvendt. Jeg har også underveis i intervjuene hatt mange åpne spørsmål og jeg har stilt mange oppfølgingsspørsmål nettopp for å kunne få frem så mange sider som mulig av turdeltakernes subjektive opplevelser og erfaringer om det å dra på tur i naturen med hensyn til troverdighet. En annen viktig faktor vil være å stille seg selv det spørsmålet om jeg har fått data/informasjon som er relevant for problemstilling(ene).

Kapittel 6.0 Intervjumaterialet kategorisert etter bruken av Giorgios analysemetode

Vinterfjellturen i Trollheimen er tilbakelagt og i etterkant av vinterfjellturen har jeg intervjuet turdeltakerne. På bakgrunn av disse intervjuene har jeg laget/konstruert denne fortellingen med utgangspunkt i informantenes egne opplevelser, erfaringer og forståelse om temaet tur og friluftsliv.

For å bearbeide intervjumaterialet og lage denne fortellingen har jeg brukt Giorgi (1989) sin analysemetode. For nærmere beskrivelse for hvordan jeg har arbeidet med intervjumaterialet og hvordan jeg har brukt Giorgios analysemetode.

Det første jeg gjorde, var å lese igjennom utskriftene til intervjuene flere ganger. Det var naturlig å dele intervjutekstene inn i forskjellige meningsenheter ut fra informantene egne begrepet om turens dimensjoner. For å få dette til, samlet jeg og systematiserte all tekst, sitater og utsagn. På dette grunnlaget gjorde jeg en meningsfortetting og utarbeidet en tilhørende meningsenhet. Slik fortsatte oppdelingen av intervjumaterialet til alle meningsenheter ble til.

Overskriftene til de forskjellige meningsenheter/kategorier i dette kapittelet er også framkommet ved bruken av Giorgi's metode. Overskriftene til de ulike meningsenhetene søker å uttrykke hva som er innholdet eller tema i de tilhørende meningsenheter.

På bakgrunn av arbeidet med intervjumaterialet kategorisert etter bruken av Giorgi's analysemetode, skal jeg i dette kapittelet presentere den fortellingen som jeg derigjennom har utviklet.

6.1 Tur er flere ting...

”Det er en kombinasjon som gjør at en tur blir en tur egentlig” (Ellen, 42 år).

Informantene forteller at tur er sammensatt av ulike elementer. Slik jeg forstår dem, lager de en innholdsfortegnelse av hva turen må inneholde for at de skal kunne oppleve at det blir det de kaller en tur. De har nevner at tur må ha følgende innhold eller en kombinasjon av følgende elementer; naturopplevelser, pause i fra hverdagslivet, fysiske erfaringer, sosialt liv og mestring av turen.

I og med at elementene bygger opp et sett av positive erfaringer med ulikt innhold, er turen i sitt totale innhold sammenliknet med et apotek, noe jeg vil utdype nedenfor.

6.2 Det store apoteket

”Det å dra til skogs og til fjells betyr det samme at jeg drar til det store apoteket” (Christian, 52 år).

6.2.1 Naturen som medisin

De forskjellige elementene informantene forteller om gir ulike positive erfaringer og opplevelser. Disse erfaringene og opplevelsene blir igjen sammenliknet som om turen er et slags ”apotek”, hvor turens ferd gjennom naturen fremskaffer ”medisinen”. Christian er en av informantene som forteller hva han mener med ordet apotek:

”Altså, vi tar jo medikamenter for alle skallbanker, muskelsmerter alt mulig. Men det å gå ut i naturen, i det store apoteket, gjør at vi faktisk kan bli kvitt både smerter i nakken, muskelsmerter og skallbank, fordi de er så mye forbindelse med frisk luft, gode synsinntrykk, gode opplevelser, og da kaller jeg det store apoteket. Og da gjør det at du blir rett og slett blir frisk, at du lader opp batteriene til å gjøre ting på en mye bedre måte når du kommer tilbake til hverdagen. Det er sånn jeg brukernaturen da” (Christian, 52 år).

Tur i naturen, i skogen og på fjellet, blir sammenliknet med å bruke det som er i et apotek.

Apotek er et sted hvor legemidler eventuelt lages og i hvert fall selges med den hensikt å forebygge og bedre menneskers helse og livskvalitet. En slik funksjon har det å gå på tur i skogen og i fjellet også for informantene. De forteller at de opplever at de blir eller føler seg ”friskere og får god helse» ved å være mye ute i naturen. Når de kommer tilbake til hverdagen, føler de seg bedre og får større overskudd, samt at de opplever å ”fungere bedre”- i hverdagslivet. Informantene forteller at turene er rekreasjon for dem i alle sammenhenger og gir dem økt livskvalitet. Christian er en av informantene som gir uttrykk for dette. Han sier: ”For livskvalitet for meg er faktisk å være mye ute i naturen”(Christian, 52 år).

6.3 Naturopplevelser

”Det er å få naturopplevelser” (Anne, 22 år).

Informantene forteller at de går på tur i naturen for å få naturopplevelser. Å få naturopplevelser har stor betydning for alle informantene og er et nødvendig element i det de forbinder med tur. Naturen har et innhold som gjør at informantene får positive opplevelser eller erfarer positive synsinntrykk. Naturopplevelsene betegnes også som en del av apoteket. Arne gir uttrykk for hva som har betydd mye for ham i alle disse årene han har vært på tur:

”Men naturopplevelsene står jo ganske sterkt når jeg tenker tilbake på turer som betydde noe for meg” (Arne, 51 år).

Informantene har drevet med friluftsliv i flere år, og de fleste har vært gang på gang i naturen for å få naturopplevelser, både til skogs og til fjells.

6.3.1 Generelle naturopplevelser

”Å oppleve naturen” (Frida, 35 år).

Informantene forteller og beskriver hva er det i naturen de søker og ønsker å oppleve.

Ofte beskriver de og forteller om sin «beste turer»- for å utdype hva de opplever i naturen. Arne forteller hva han legger vekt på:

”Det sentrale er naturopplevelsene. Det er dyrelivet, er jo flotte naturopplevelser å ha med seg. Turer hvor du har opplevd en del spesielle dyr,- kan for så vidt være planter og sånt. Et levende dyreliv er jeg nok mer interessert i alt i alt” (Arne, 51 år).

Arne ønsker, i likhet med mange av de andre informantene, å oppleve et levende plant- og dyreliv. Diana ønsker å ha lignende opplevelser i naturen. Hun forteller om en tur hun har planlagt å gjennomføre på fjellet med sine venninner og trekker fram hva hun forventer de skal oppleve:

”Da skal vi opp på en sæter opp i Haltdalen, der som jeg bruker å være ganske ofte da, som ligger nesten oppe i vannet hvor snaufjellet begynner. Da skal vi stå opp klokken 04:00 og så skal vi gå til en åpen bru som ligger inne på fjellet, et par timers gange, for å få soloppgangen og for å få fugleliv og sånn. Det har vi planlagt. Det er en sånn liten -”stunt”- som vi syntes er artig å gjøre, for å oppleve; det er naturopplevelsene først og fremst da. For å se på fuglene når de våkner og kanskje se ville dyr” (Diana, 45 år).

Diana ønsker å oppleve morgenstemningen med (frisk luft og skiftninger av lys og fargene i naturen), som en soloppgang kan tilby. Når solen står opp så vekkes mange av dyrene opp, og det er lettere å --”se og høre dem”-. Hun ønsker å oppleve fuglene som står opp med soloppgangen og kanskje erfare ”-ville dyr-”.

Charlotte har også hatt en fin tur en gang. Hun forteller om en av sine ”-beste turer-”, en tur hun har hatt i Femundsmarka:

”Jeg hadde en kjempefin tur en gang i Femundsmarka. Det var en kombinasjon av at det var flott vær og en fantastisk natur. Nå er jo ikke Femundsmarka kjent for å være veldig alpint å sånt utfordrende i forhold til terreng og sånt, men det var bare helt fantastisk natur. Du har sånne fine landskap som morenarer. Du gikk i sånne langs sånne vann, med sånne sydenstrender, å klar luft, å det var først i september. Det var helt fantastisk. Men det som var artig med denne turen, spesielt denne fredagskvelden var en kjempeopplevelse da. Så når vi begynte å gå, så var det fremdeles sol. Å når kvelden begynner å komme og sola blir helt sånn oransje, rosa og alt det der. Så går vi inn i det der kanolandskapet, hvor dem som har vært på kanotur om dagen og dratt opp kanoene, slått opp telt, lagd bål. Skikkelig sånn romantisk stemning, helt religiøst da. Så ble det helt stakk mørkt. Det var en kjempeopplevelse” (Charlotte, 41 år).

Diana og Charlotte forteller om ulik natur. Diana var på fjellet og Charlotte var i Femundsmarka. Charlotte`s fortelling er av lidenskapelig og emosjonelle karakter.

Hun forteller at terrenget i området er helt flatt, hvor de ulike vannene har -”strender”- som kan sammenlignes med strender i syden. Luften var -”klar”-. I september er ofte litt kjøligere og kan dermed virke renere. Charlotte forteller videre om fargenyansene på himmelen som hun likte godt. For henne synes naturen å få estetiske og romantiske egenskaper. Charlotte har opplevd «synsintrykk som har grepet henne dypt». Hun har beskrevet sin beste tur som om det var et kjærlighetsforhold til naturen.

Natur kan også ha andre egenskaper enn det som hittil har blitt fortalt. Arne forteller begeistret om en slik tur som han syntes var flott:

”En annen flott tur var jo når jeg var med Den Norske Turistforening på Island for en del år siden, hvor vi gikk da i et landskap som var veldig forskjellig fra det landskapet som du har her i Norge, hvor du har også en fin variasjon i landskapet. Du hadde åpning med bading i varme kilder. Så gikk man over et lavalandskap, så kom man over til en bre, så komme man over til frodig bjørkeskog. Gikk gjennom en Canyon osv. Det var en veldig fin variasjon i landskapet er noe som er med på å berike turen” (Arne, 51 år).

Selv om turen ikke var i Norge, men på Island, tilfører Arne at han like «variasjon i landskapet som gjør naturen mindre ensformig».

Han forteller om bading i de varme kilder, tur gjennom lavalandskap, isbre, opplevelsen av frodig bjørkeskog og tur igjennom Canyon. Med variasjon i landskapet og natur åpnes det også for variert bruk. Samtidig er landskapet også er ulikt det landskapet man finner i Norge og dermed med andre opplevelsesmuligheter. En eller annen variasjon i landskapet er noe som alle informantene syntes er berikende å oppleve. De fleste av informantene forteller også at når de er ute på tur i naturen, er det ønskelig å få utsikt og det å kunne se utover naturen.

6.3.2 Utsikt

”Jeg trives best der det er høyfjell, der hvor jeg får utsikt utover” (Ellen, 42 år).

Selv om alle informantene liker å dra ut på tur i all slags natur, foretrekker de å gå på tur i fjellet. De har felles preferanser for variert terreng. Å vandre i flatt terreng kan oppfattes av informantene som ensformig og kjedelig. Terrengen bør være ulendt og helst med høydedrag. Informantene har ulik preferanse for hvor ”høyt” i fjellet de ønsker å vandre, men de forteller at de foretrekker høyfjell hvor de kan få utsikt. Arne forteller:

”Så liker jeg også å få utsikt, det hører også med til bildet. At turen gjør at jeg kommer meg litt oppog får gjerne sitte på en topp å se utover, det betyr ganske mye” (Arne, 51 år).

Å komme seg opp på et høydedrag eller et høyfjell og å kunne se utover har å gjøre med at de får sterkere naturopplevelser. De bruker uttrykket –«majestetiske høyder»- som en betegnelse av naturopplevelsene de får av høye mektige fjell og som også gjør at en –«selv»- blir liten.

De forteller at de -”sanser og tar inn over seg naturen”-, og at de vil gjerne være- ”i ett med naturen. Det betyr at det er en berikelse, en - ”mektig følelse”- å erfare naturopplevelsene. Det er en form for en estetisk- og visuell nytelse. Samtidig gir sansningen og utsynet glede. De blir i godt humør, og det erfares som «balsam for sjelen» - å være på en fjelltopp og få utsyn over naturen. Informantene knytter ulike velværefølelser til å erfare «flotte synsinntrykk» i fra naturen. Selv om de foretrekker å drar ut på tur i –«godt vær»-, kan de også ha fine og særpregede naturopplevelser i –«dårlig vær»-. Informantene synes å ville dra på tur for å få naturopplevelser uansett værforhold og søker naturopplevelser uansett årstid.

6.4 Fysiske erfaringer

”Det er også fysisk aktivitet”...(Arne, 51 år).

Informantene forteller at fysisk aktivitet er av de viktige elementene som en ordentlig tur må omhandle.

Fysisk aktivitet er en nødvendig del av å komme seg ut på tur i naturen (skog og fjell) både med og uten ski. Diana sier: ”Tur med ski eller tur med beina” (Diana, 45 år). Blant turer som foregår i fjellet, framhever flere; informanter topturer som mest interessante. Disse turene er mer fysisk krevende og gir dermed sterkere kroppslige erfaringer. Slit og anstrengelser omtales med glede og entusiasme og framstår som en del av apoteket.

6.4.1 Kropp, intensitet og velværefølelser

”Det å kjenne min egen kropp fungere” (Arne, 51 år).

Informantenes turfortellinger tar gjerne for seg turer av en viss varighet og lengde. Opplevelsen og følelsen av å ha gått langt er viktig. Varighet koblet med fysisk intensitet oppfyller informantenes uttrykte ønsker om å ta seg ut fysisk og bli mer eller mindre slitne.

Ellen er en av informantene som gir uttrykk for dette. Hun forteller:

”Jeg liker meg best der jeg kan slite litt og ha det litt hardt. Det må være litt sånn at jeg føler at jeg svetter” (Ellen, 42 år).

Informantene velger selv hvor langt og hvor lenge de ønsker å vandre ute i naturen og hvor -”fysisk intenst”- de ønsker å bruke kroppen underveis. Samtidig finner de -”lyst og glede”- i det å ta seg ut fysisk og bli slitne. Dette gjør at de får kontakt med og kjenner hvordan kroppen fungerer.

De forteller at kroppsbruken på tur handler om å kunne prestere noe fysisk som de blir stolte av og som gjør at de også får økt selvtillit. Fjellturer med måloppnåelse knyttet til å klare å komme seg opp på fjelltopper er av spesiell interesse. Her forteller Beate:

”Ja, jeg liker å prestere noe sånt slitsomt da. Jeg liker både den stoltheten over å gjøre det og være blant de som kan det å sånt. Men jeg er ikke så vanvittig sprek da, men kanskje sprek for min alder . Men jeg liker mens det pågår. Jeg liker ganske godt å kjenne at man blir slitne”(Beate, 40 år).

Informantene sammenligner seg med venner, bekjente og andre som ikke går på tur i naturen og bruker dette som en form for målestokk for hvor spreke og flinke de selv er. Når de erfarer hvordan kroppen fungerer under vandringen, blir dette en form for en test av egen fysisk form, også i forhold til deres egen alder. Er jeg i god eller dårlig fysisk form, tross min egen alder? Det å kjenne hvordan egen kropp fungerer, handler også om å erfare velværefølelser, som igjen har sammenheng med det å bli slitne.

Fred sier:

”Må nesten kjenne at jeg blir litt slitne for å liksom å få det ultimate velvære da” (Fred, 28 år).

Informantene forteller bare om positive velværefølelser ved fysisk aktivitet under turer. Selv om de opplever at kroppen er slitne, framhever de likevel dette som en god og beroligende kroppsfølelse. Videre opplever noen informanter at muskelknuter og spenninger i kroppen løsner og forsvinner, en kroppsfølelse eller kroppsopplevelse om at det er tilført kroppen noe positivt. Noen informanter forteller også at de kan oppleve det å bli fri i kroppen og derfor føler seg som et nytt menneske.

Ellen gir uttrykk for sine velværefølelser etter å ha gått langt og lenge i fjellet:

”Det føles jo bare fantastisk, man tar ut alt det slitsomme i løpet av uka som har bygget seg opp i kroppen, det bare blåses bort” (Ellen, 42 år).

For Ellen er slitenheten fantastisk følelse fordi det slitsomme stresset som har hopet seg eller bygd seg opp i kroppen blir borte. Dette gir henne kroppslig velvære. Flere av informantene forteller de fysiske erfaringene har påvirket humøret deres i positiv retning. De blir glade og god humør, de føler seg yngre og med et større overskudd i hverdagen.

6.4.2 Helse, fysisk form og terapi

”Jeg må slutte meg til at friluftsliv er helse i aller høyeste grad” (Erik, 33 år).

Informantene oppfatter en livsstil med friluftsliv rent generelt er sunt for både kropp og sjel og at friluftslivet har stor betydning for helsa deres. De mener og tror at friluftsliv kan forebygge uhelse og har i tankene at slik aktivitet også virker helsefremmende (fysisk og psykisk) for dem selv. Videre forteller de at friluftsliv er viktig for dem, både for å få økt livskvalitet og for å holde seg i fysisk form. David fremhever hva den fysiske aktiviteten under turen gjør ved ham; ”Jeg holder meg i form da” (David, 37 år).

Erik utdyper hva den fysiske aktiviteten betyr for ham:

”Det er jo alfa og omega. Det er jo nesten hovedgrunnen til at man drar da. Man har jo en kropp og man vil jo ta vare på den, samtidig kombinere den med en turopplevelse. Det er jo på en måte å maksimere flere nytter samtidig” (Erik, 33 år).

Turene er viktig for å kunne bevare kroppens grunnform og underveis kjenne at kroppen fungerer. Som tidligere nevnt sammenlikner de sin egen fysiske form med venner og bekjente som verken går særlig på tur, eller driver med annen fysisk aktivitet. Sammenligningen synes å motivere flere informanter til å gå på tur for å holde seg i fysisk form, samtidig som turen dekker et treningsbehov som virker mer uavhengig av behovet for å sammenlikne seg med andre. Opplevelsen av å kunne vandre langt og lenge ute i naturen og kjenne kroppen fungerer uten at de føler større smerter eller ubehag og uten at de må avbryte turen er bekreftelse på at de opplever seg friske og spreke og ved god helse. Overskuddet de i tillegg opplever å kunne ta med seg inn i hverdagslivet har ført til at noen også har brukt vandring ute i naturen som en form for fysisk terapi. Frida forteller:

”Jeg har vært overvektig, så jeg har brukt det som en del av det å gå ned i vekt. Å gå i fjellet er en fin måte å trene på” (Frida, 35 år).

Fridas måte å slanke seg på har vært å gå langt og lenge både til skog og til fjells. Hun forteller videre at hun har nådd sitt mål. Hun har gått ned i vekt og har funnet sin ”idealvekt” som hun kan leve med.

6.5 Naturen som sosialt arena

”Det er veldig sosialt å gå i fjellet” (Diana, 42 år).

Informantene opplever at fjellturer er spesielt sosiale. Fjellet er et sted som gir en ramme for å treffe andre mennesker, enten ved at de begynner alene, men blir kjent med andre underveis mellom hyttene eller på hyttene eller ved at informantene legger ut sammen med venner for deretter å treffe og bli kjent med andre mennesker under turen. Fjellturen kan således være en arena for sosiale treff- og samvær av ulike genre.

For Arne er turen en sosial arena: "Det er også en fin sosial setting" (Arne, 51 år). Han utdyper videre: "Naturen vil være en veldig fin ramme for sosiale møter hvor du går i grupper hvor du får dele naturopplevelsene med".

"Så er det jo turer som gir meg spesielle naturopplevelser eller med folk som jeg har syntes har vært veldig fint å være på tur sammen med og det momentet med glir over i hverandre sånn at hvis jeg hadde en fin naturopplevelse, så ville det vært fint å kunne dele dette med noen" (Arne, 51 år).

Han forteller videre om en slik sosial tur som også er en av de beste turene han har hatt:

"Jeg gikk en ukes tur i Trollheimen en gang og jeg hadde veldig fint vær hvor jeg badet i omtrent nesten hver dag i alle fjellvannene og jeg traff veldig mye hyggelige folk. Det var en tur i utgangspunktet jeg startet alene og traff veldig mye trivelige folk som jeg gikk sammen med i flere dager. Men det var jo det spesielle flotte været og i tillegg til naturopplevelsene" (Arne, 51 år).

For flere av informantene er det viktig å dele naturopplevelsene med andre med samme interesser. Videre forteller de at de aldri eller svært sjelden treffer på sure folk i fjellet, som om det er noe ved fjellet som gjør vandrerne blide og i godt humør. David er en av informantene som uttrykker dette ganske bestemt: «Jeg har aldri møtt en sur person i fjellet, aldri» (David, 37 år). Informantene forteller videre at det er spennende å treffe andre friluftsmennesker ute i naturen. Folk blir mer åpne ovenfor hverandre, enn man er i dagliglivet. Her kan de konversere – og dele sine tur-erfaringer med hverandre.

Hyttene til Den Norske Turistforening (DNT), er spesielle møtepunkter der de nettopp treffer andre friluftslivsinteresserte som de kan prate, dele erfaringer og hygge seg sammen med. Siden de lever så tett innpå hverandre, opplever informantene at kan de også da komme nær hverandre og oppleve å bli mer naturlig og ekte ovenfor hverandre. Den trivelige stemningen på hyttene til Den Norske Turistforening gir mange informanter en følelse av større fellesskap eller en form for samhørighet. Enkelte trekker fram at dette samkvemmet og samholdet er viktig for deres psykiske helse. Charlotte reflekterer omkring de sosiale kvalitetene:

"Det som er veldig artig å oppleve, det er at du har gått på tur med folk med veldig forskjellig bakgrunn. Fra professorer til sykepleiere, lærere, renholdere til alt mulig av sjikt i samfunnet. Men det er ikke hva du er som er viktig på tur. Det er hvordan på en måte mestrer tursaken sammen. Det kan for eksempel være en som har kortest utdannelse, eller å være eldst som takler det best. Det er jo på en måte ingen spilleregler. Det er ikke hva du er til vanlig, hvilken posisjon du har. Tror vi blir på en måte avkledd. Vi får på oss en annen uniform når vi er ute på tur" (Charlotte, 41 år).

På tur er det ikke viktig hvem du er til daglig- eller hva slags samfunnsstatus du har. Når informantene er ute på tur, er de på mange måter avkledd, slik Charlotte beskriver. Det som da betyr noe er hvordan turdeltakerne forholder seg i forhold til hverandre, eller hvordan de samspiller med hverandre når de er på tur sammen. Flere nevner denne sosiale turkvaliteten. En av de kvinnelige informanter sier hun opplever at på tur kan maskene vi har til daglig falle av. Turene synes å åpne for at vandrerne viser hverandre mer av sine menneskelige sider. Turgåerne er mer empatiske, utviser mindre selvhøytidelighet og slipper fram flere av sine barnslige sider. Turene synes å gi tid og lyst til å leke med hverandre. Informantene forteller at fjellet også er en arena for å få seg større nettverk.

Det betyr at de har muligheten til å bli i bedre kjent med andre og få seg nye venner som kanskje har sammenfallende interesser. David sier noe om dette:

”Det er veldig sosialt da, så vi får et veldig stort nettverk” (David, 37 år).

I denne sammenhengen forteller noen informanter at fjellturene som arrangeres av Den Norske Turistforening (DNT), kan fungere som et sted (en ramme) for å finne seg en kjæreste eller en partner. Dette kan ha å gjøre med at det å bli kjent med andre skjer under andre forhold enn «på byen». Erik er en av informantene som forteller noe om dette. Han sier:

”En kompis av meg som skulle begynne med det her da har nettopp blitt slutt med dama så han hadde for seg at han skulle melde seg inn i Turistforeningen for å dra på sjekker’n” (Erik, 33 år).

Charlotte har mange års erfaring som turlleder for Den Norske Turistforeningen (DNT). Hun gir også uttrykk for at på de turene som arrangeres av DNT er det mange melder seg på turene som singel for muligens å finne seg en kjæreste eller en partner.

6.6 Mestring

”Jeg går jo også på tur for jeg føler at jeg mestrer det” (Arne, 51 år).

6.6.1 Mestring av turlivet

Informantene forteller at turen i naturen gir mestringsopplevelser. De turene de har fortalt om og beskrevet, har et innhold som i ulik grad er utfordrende for informantene. Når de opplever å mestre dette innholdet som tur kan ha, kan det gi en form for psykisk belønning og oppleves som en personlig seier ved å lykkes med turlivet. Derfor er mestring av turlivet også en del av apoteket. En av de mannlige informantene fortalte at han begynte med turer i fjellet ganske sent som voksen fordi han alltid har trodd at det var farlig med fjellturer. En venninne begynte å ta ham med på turer både til skogs og fjells. Venninnen lærte ham hva han skulle ha på seg av både klær og hva han måtte ha med seg av utstyr. Videre, så lærte hun ham å gå på ski, å bruke kart og kompass og «lese situasjoner» på tur i naturen. På denne måten ble ut på tur i naturen ufarliggjort. Venninnen lærte ham å stole på seg selv. Alt dette opplevde han gav ham selvtillitt, og på grunn av henne, lærte han å mestre turlivet.

Informantene har ulike fortellinger om det å mestre turlivet. Arne er en av informantene som forteller om hva mestring har å gjøre med det å gå på tur ut i naturen. Han forteller:

”Det har også med selvpoppfatning og mestring å gjøre. Jeg går jo også på tur for jeg føler at jeg mestrer det. At jeg kan orientere og at det gir meg en mestringsopplevelse det å gå tur. Jeg har ikke vært så glad i å gå på tur hvis jeg har vært veldig usikker på det å orientere meg i terrenget for eksempel, og ikke hatt noe særlig kondisjon, slik at jeg ble redd for å bli gått i fra fellesturdeltakerne på vei til de ulike topper. Det er klar at det er en sammenheng med at du mestrer også at man velger ting man føler man lykkes litt med” (Arne, 51 år).

Det gir Arne opplevelse av mestring å «klare å gjennomføre turen i sin helhet». Han gir to eksempler. Å klare å orientere seg frem i naturen gir ham mestringsopplevelser. Dernest gir det ham opplevelse av mestring når han greier det fysiske like bra som de han går sammen med. Dette innebærer for eksempel å greie å holde følge med de andre underveis. Når han mestrer orienteringen og det fysiske, så føler han at han lykkes med det han gjør. Selvpoppfatningen hans er tett knyttet til og mestringsfølelsen. Arne forteller videre og utdypet om spesielle situasjoner ved turlivet som kan gi følelse av mestring:

”Så har jeg også noen turopplevelser som jeg husker hvor jeg har vært ute i dårlig vær og så har jeg hatt turopplevelser ved å snu og gå på kompasskurs i tett snødrev og tilfredstillende av å klare å treffe hytta når man beveger seg i litt i grenseland til det man føler behersker. Begynte å bli nesten redd for at man skal gå seg vill. Så det er jo også noe med det å beherske naturen som er en tilfredstillende da på en måte. Å klare å orientere, klare å holde hodet kaldt i en situasjon som kan bli litt krevende. Så det er jo noe med mestringsfølelsen som betyr noe for meg” (Arne, 51 år).

Arne har fortalt om en turopplevelse hvor han gikk på kompasskurs i et tett snødrev hvor han ikke kunne se fremover for å finne tilbake til hytta. I denne situasjonen var han usikker på om han kunne gå seg vill i naturen. Da han klarte å finne hytta igjen, ga dette positiv tilfredstillende. Han uttrykker at denne situasjonen satte ham på prøve og at det virket tilfredsstillende når han «behersket naturen» basert på kunnskaper og ferdigheter om hvordan han skulle opptre når naturens værforhold krever det. Det betød også at han måtte kunne stole på egne vurderinger og løsninger og holde hodet kaldt for å løse denne situasjonen. For Arne var dette en mestringsopplevelse som betød mye for ham.

En av de kvinnelige informantene forteller at når hun går i fjellet, så må hun lære seg å finne egne løsninger på de ulike situasjoner som oppstår underveis turlivet. Hun sier at dette fører til at hun utvikler seg personlig, og at hun kan få en følelse av seier, og at dette gir henne følelse av mestring. De aller fleste informantene forteller at turene kan gi fysiske mestringsopplevelser. De forteller at turene de utfører har en viss lengde og varighet, at de ønsker å klare å gjennomføre den fysiske delen av turen i sin helhet, samt det å klare å mestre de fysiske påkjenninger det medfører å gå langt både med og uten ski. Spesielt interessant i forhold til fysisk utfordring er det å komme seg opp og ned fra fjelltopper. Diana forteller:

”Altså særlig sånne turer som er, hvis du skal gå på toppturer. Du skal beherske særlig det å gå på ski da. At du føler at du behersker ting som ikke alle syntes er like greit. Det gir meg en veldig god følelse at jeg fikset det å ha vært med på det. Men, det er jo den samme følelsen du får når du går en veldig lang tur på en topp. At du har gjort noe som er litt ekstraordinært som du er stolt av, og det handler om mestring” (Diana, 45 år).

Diana har fortalt toppturer om vinteren når hun skal gå på ski opp og ned fjelltopper gir henne spesiell mestringsopplevelse. Hun blir stolt av å gjennomføre slike toppturer, som for henne er noe «ekstraordinært», og noe som ikke alle og enhver er i stand til å klare.

Arne er turlleder for Den Norske Turistforening. Han forteller om egne erfaringer og opplevelser av andre turdeltakere under en oppstigning til en fjelltopp om vinteren som han var leder for:

”Det var litt interessant å se hvor motivert folk var på egenhånd av å nå toppen og at alle kom på toppen og så ut til å ha vært veldig fornøyd med at de kom opp. Og det var fint å se at folk var

fornøyd og at dem har følt naturopplevelsen og den mestringsfølelsen ved at de alle har klart å nå toppen. Personlig tror jeg at det var en liten triumf for flere av de, at dem da til tross for litt variabel trening klarte å nå toppen, å klare å gjøre unna 1100 høydemeter. Stigningen fra Trollheimshytta og toppen av Snota, som for øvrig er et av de flotteste fjell du har i Trollheimen, kanskje det aller flotteste” (Arne, 51 år).

Arne observerte at alle turdeltakerne var motiverte, glade og fornøyde med å klare å komme opp på fjelltoppen. Han fikk inntrykk av at denne personlige triumfen eller seieren ga dem mestringsfølelse. David er også turlleder for Den Norske Turistforening med flere års erfaring med friluftsliv. Han erfarer at når friluftslivsutøvere klarer å gjennomføre sine mål for turen, som for eksempel fjellturer hvor de skal foreta toppturer, så fører dette til at de får en følelse av å ha klart noe. De blir glade og fornøyde over å klart noe som de i utgangspunktet syntes var utfordrende. Han påpeker at han aldri har erfart at folk blir «sure» over å klart noe.

Det er i en slik sammenheng at en av de kvinnelige informantene forteller om en av de beste turene hun har hatt. Hun skulle til å bestige en fjelltopp som hun trodde ikke ville klare fordi hun mente at hun var i for dårlig form. Samtidig tvilte hun på sine egne skiferdigheter. Hun sier at hun vurderte seg selv feil. Hun nådde toppen. Den personlige seieren gav henne større selvtillit og motivasjon til å fortsette med turer i fjellet. Flere informanter uttrykker at det å mestre å komme seg opp på en fjelltopp gjør at de får en følelse av at alt her i verden kan overvinnes. «Ingen problemer er så store at de ikke kan overvinnes. Du føler deg sterk, du klarer det meste» (Ellen, 41 år). Flere forteller at de får større selvtillit som de tar med seg hjem inn i hverdagen.

Det er likevel ikke alle informantene som forteller at tur har å gjøre med mestring for dem. Charlotte er også turlleder for Den Norske Turistforening. Hun har flere års erfaring med friluftsliv og forteller at friluftslivserfaringen gjør at hun føler seg sikker på det eventuelle utfordrende innholdet tur kan ha. Hun forteller at tur ikke gir henne lenger mestringsopplevelse, noe det gjorde før da hun var mer uerfarne friluftslivsutøver.

6.7 «Pause» fra hverdagslivet

”Hvor deilig det er å komme seg bort i fra mas og tjas” (Ellen, 42 år).

Å få pause, eller å komme seg bort i fra hverdagslivet er et annet viktig element ved turene. Informantene forteller at de opplever mye stress og mas i hverdagslivet. Når de kommer seg ut på tur i naturen og vekk fra hverdagslivet, får de ulike positive erfaringer, som også inngår i apoteket.

6.7.1 Avkobling

”Det er jo klart det virker jo for vanlige folk avstressende å gå på tur da, så det er jo en viktig funksjon for folk som er stressa at man kan få en avkobling” (Arne, 51 år).

Informanter forteller turene og naturopplevelsene gjør det mye lettere å slappe- og koble av enn i hverdagslivet. De har ulike beretninger om hva dem syntes kan være masete og stresset i hverdagen,

som kan bestå av krevende og travle jobber, familie og hus de skal ta vare på samt generelt stress i et oppjaget samfunn med mange inntrykk som strømmer på. Charlotte forteller hva som kan være negative assosiasjoner i hennes hverdag og hva det å komme seg vekk fra dette gjør med henne:

”Jeg går ikke og har med radio heller jeg. Jeg har ikke tilgang til radio, har ikke med visa med meg. Jeg har med ingenting. Du er på en annen måte i en annen verden. Og du skrur av verden du har dyttet på med katastrofer eller dårlige ting via media. Klart at du skal følge med i verden, så absolutt. Men det er veldig godt å kunne koble ut. For spesielt hvis det er mye å gjøre på jobb, så greier du å ta av deg den jobbsekken altså, når du kommer til fjells” (Charlotte, 41 år).

Når hun er på tur i naturen, i dette tilfellet til fjells, så er hun i en annen verden. I denne verdenen klarer hun å unnsnippe negative assosiasjoner som blant annet som media kan formidle. Samtidig klarer hun legge fra seg jobben når hun er i denne verdenen. Hun får dermed avstand fra hverdagslivet som gir muligheten og et rom til å kunne slappe av og stresse ned. Andre informantene forteller at i denne verdenen så glemmer de det som har å gjøre med det som foregår i hverdagslivet. Dette gir igjen et overskudd de igjen kan ta med seg tilbake til hverdagslivet.

Å komme seg vekk i fra hverdagslivet og være ute i naturen har også en annen positiv erfaring. Her kan de oppleve stillhet og at tiden står stille.

6.7.2 Stillhet og tiden står stille

”Tur er det å dra ut i friluft med forventninger om stillhet” (Christian, 52 år).

Informantene forteller at de drar på tur i naturen med forventning om å oppleve stillhet. Å oppleve stillhet i naturen er en motsetning til det de opplever i hverdagslivet. I hverdagslivet kan det være mye ståk og bråk, spesielt i de urbane miljøene. Her er det mange mennesker, trafikk og annet som skaper uro og støy. På tur i naturen med avstand i fra dette får de oppleve stillhet. Stillheten blir dermed i denne sammenhengen fravær av bråk og støy. Naturen har også en annen kvalitet, Anne sier:

”Tiden står stille i fjellet” (Anne, 22 år).

Informantene forteller at i naturen, kan de få en opplevelse av at tiden står stille. I det urbane, oppjagede og menneskekonstruerte hverdagslivet opplever de ikke at tiden står stille. De forteller at de naturomgivelser, dets formasjoner og landskap som man finner i fjellet er fredet for utbygging fører til opplevelsen av at tiden står stille. De forteller videre at de tror at det er viktig for folk å unngå denne opplevelsen av stadig utbygging av bylandskapet ved å komme seg ut i naturen og få en annerledes tidsopplevelse kjennetegnet av fred og ro. En annen informant forteller spesifikt om hva han mener med at tiden står stille. Han sier at hverdagslivet er preget av mye fart og stress. I hverdagslivet lever man etter og er slave hva klokken viser. Dermed står ikke tiden stille. På tur i fjellet bryr han seg ikke om hva klokken er og er ikke lenger slave av hva klokken viser. Å leve etter klokken vil si å ha forpliktelser som man må følge og for ham skaper dette negativt stress. Når han vender tilbake til hverdagslivet, så vil han føle seg som et mye bedre menneske.

En annen informant mener at tiden går naturlig når han er ute i naturen. Det betyr at han ikke bryr seg om hva klokken er for å rekke avtaler eller forpliktelser. Tiden i naturen er den naturlige tid, og det er denne tiden han vil leve etter og følge. Informantene forteller at følelsen av tiden står stille fører til at de slipper å bry seg om hverdagslige ting som kan skape stress. Det som betyr noe, er det de opplever der og da i det øyeblikket de eksisterer i. De får en opplevelse av at de kan slappe av, koble ut og nå indre sjelelig fred og ro. Her kan de også oppleve frihet.

6.7.3 Frihet

”Man føler seg fri når man er på tur da” (David, 37 år).

Informantene forteller turen kan gi følelse av frihet, som også kan oppleves som en motsetning til hverdagslivet. I hverdagslivet, som gjerne er urbant liv, er det alltid masse folk i gatene, det er biler som virker forstyrrende på miljøet, kø av mennesker i gater og butikker og det er fysiske hindringer slik som bygninger som hindrer en i å gå fritt. I arbeidslivet er det krav til jobberesultater, tidspress og mange ulike typer forpliktelser. Flere av informantene forteller også at de har familieforpliktelser med mange forskjellige og motstridende forventninger og behov som stadig krever tilfredstillelse. I tillegg dirigeres og reguleres forpliktelsene av klokken. Dette bidrar til svekket frihetsfølelse, snarere en følelse av de er ufrie. På tur i naturen er det derimot som regel fravær av stress og mas. Det er ingen forpliktelse eller forventning til dem fra jobb eller familie. Her er ingen bygninger som hindrer dem i å gå hvor de vil og hva klokken er, betyr ingen ting. Dette gir en følelse av frihet i kontrast til det som kjennetegner hverdagslivet. Dette åpner også for refleksjoner.

6.7.4 Refleksjoner

”Så det at du får bearbeidet det som ligger i hjernen, det syntes jeg også er viktig. Du tenker aldri så klart og ryddig som i det du bar med på det planet som når du går på tur” (Diana, 45 år).

Informantene forteller at turene inspirerer dem til å tenke igjennom viktige ting i livet. De forteller at når de er på tur så er det lettere for dem å tenke klarere og ryddigere og reflektere omkring livssituasjonen sin. En av de kvinnelige informantene sier hun blir bedre kjent med seg selv når hun får reflektert under turen. En annen informant mener at tur i naturen, i motsetning til hverdagslivet, åpner for større perspektiv både om sitt eget liv og sitt forhold til samfunnet generelt. Noen av informantene forteller også at de har sine største øyeblikk når de har klart å komme seg opp på en fjelltopp og skuer utover naturen. Da reflekterer de gode tanker. De gleder seg over livet, at det er godt å være menneske og å leve. I deres hverdagsliv har de det så travelt, både med jobb og familie at de verken får tid eller nok ro til å tenke over hva de egentlig opplever i hverdagen. Igjen framstår turen i naturen som en motsetning til hverdagslivet. Når de får hverdagslivet på avstand, får de både tid og ro nok til å tenke gjennom sine liv. Turen blir tid for ettertanke.

6.8 Avslutning

Da fjellvinterturen i Trollheimen var over, intervjuet jeg informantene. I dette kapittelet har jeg presentert informantenes opplevelser, erfaringer og forståelse av turer som en fortelling. Fortellingen ble laget/konstruert av meg. Jeg har forklart hvordan jeg har kommet frem til disponeringen av kapittelet og underkapitler. Fortellingen viser at tur er sammensatt av flere ulike dimensjoner slik som; Naturopplevelser, Fysiske erfaringer, Sosialt, Mestring og Pause i fra hverdagslivet. I neste kapittel 7, vil drøfte turens flere meningsdimensjoner opp i mot teori og forskning.

7.0 Drøfting

Masteroppgaven er basert på tre undersøkelser, som bygger på hverandre på følgende måte: Gjennomgangen av friluftslivets historie hadde til hensikt å plassere friluftslivet generelt og turen spesielt i en historisk, samfunnsmessig og kulturell sammenheng. Undersøkelsen knyttet til turen i Trollheimen gjorde jeg for å kunne undersøke fenomenet tur slik det faktisk framstår. Deltakende observasjon var egnet for å kunne dokumentere turen og i tillegg føle den på kroppen selv. Turopplevelsen, som jeg delte med om lag halvparten av samtalepartnerne, i kombinasjon med den historiske gjennomgangen, dannet både det utgangspunkt for valg av teoretisk perspektiv på det norske friluftslivet og den kontekstuelle forståelsen av turen i samtalepartnerne jeg hadde med turgåerne om deres forhold til turen og hva de opplevde på denne turen og mer generelt på fjellturer.

I det følgende vil jeg først kort drøfte den grunnlagsforståelsen jeg dannet meg av tur og turopplevelse på bakgrunn av de to første undersøkelsene før jeg anvender denne grunnlagsforståelsen for å diskutere de funnene som framkom i kapittel 6 gjennom bruk av Giorgi's analysemetode på intervjumaterialet.

7.1 Grunnlagsforståelse

Turen i form av enkelt friluftsliv synes å være et kjerneområde i norsk kultur der selve utførelsen av turen er i fokus. Dette innebærer ikke at turen nødvendigvis må utføres hyppig. Skår (2010) viser til en av sine samtalepartnere som taler varmt og detaljert om sine turopplevelser, som tilsynelatende foregikk kontinuerlig, men som egentlig lå flere år tilbake i tid da samtalepartnerens hund levde og han gikk daglig turer med hunden. Den historiske gjennomgangen viser videre at turen i form av enkelt friluftsliv har samfunnsmessig forankring i brede lag av befolkningen og at det å gå på tur i det norske samfunnet generelt ofte blir framstilt som et spesifikt kjennetegn ved det særegent norske.

Dette innebærer at jeg valgte Bourdieus habitusbegrep som overordnet teoretisk perspektiv på det samfunnsmessige forhold ved tur, slik det samfunnsmessige innleires i nordmenns kropp, vaner og underforståtte forståelser av hva som er bra og rett og gjøre i møtet med natur. Jeg opplevde ikke disse innleirete vanene og forståelsesmåtene som en tvangstrøye, og er på det rene med Merleau-Pontys forståelse av at mennesket har en situert frihet (Croessley 2001). Slik jeg ser det, viser den historiske gjennomgangen at friluftslivet er en dypt forankret kjerneverdi i norsk kultur, selvfølgelig omdiskutert og kritisert, men likevel innleiret i svært mange nordmenns habitus.

Turundersøkelsen viser videre at både kroppslige ferdigheter og sanseopplevelser under turen har stor betydning for turens mening. Under turen kommer det som gir mening sjelden til uttrykk verbalt

i from av filosofiske betraktninger og følelsesmessige refleksjoner, men heller utsagn som at «Det er fint å se» eller «Godt å være ute i dag». Kroppsspråk og sanseintrykk tyder likevel på at det som foregår er viktig og skaper glede. Turens mening underveis synes å være selvfølgelig og underforstått og uttrykkes gjennom å utføre den, ikke gjennom å snakke om den. Snarere tvert i mot synes normen å være at snakking skal dreie seg om hva som for utenforstående dreier seg om selvfølgeligheter, jfr. Long Litt Woon's beretning fra sin første tur i Norge til Prekestolen (Woon 1993).

Av denne grunn har intervjuene spesiell betydning i denne undersøkelsen. Intervjuenes hensikt er å løfte fram og undersøke det usagte og underforståtte som preger mange nordmenns forhold til friluftsliv og til det å gå på tur. I det følgende vil jeg derfor fokusere på de funnene jeg presenterte i kapittel 6 og diskutere disse i forhold til annen forskning samt drøfte hva slags verdier og kvaliteter som synes å være vesentlig for turgruppens forhold til det å gå på tur og til turopplevelse. På bakgrunn av denne undersøkelsen kan jeg ikke slå fast konklusjoner om nordmenns forhold til tur og turopplevelse, men de verdiene og kvalitetene jeg kommer fram til, kan holdes opp i mot annen forskning. Dermed blir det mulig å foreta analytisk generalisering (Kvale og Brinkmann 2009:292), men ikke statistisk generalisering.

7.2 Drøfting av intervjumaterialet

Deltakerne snakket i begrenset grad om turen i Trollheimen, men assosierte ofte til andre fjellturer i samtalen jeg hadde med dem. Trollheimsturen er særegen, men synes for turdeltagerne først og fremst å være et eksempel på «Den norske fjellturen», i likhet med mange andre turer. Dette kan sees på som en svakhet ved denne undersøkelsen, som tar utgangspunkt i nettopp en tur i Trollheimen. Slik jeg ser det viser den utstrakte bruken av assosiasjoner at turdeltakerne ofte kom i et refleksivt modus og evnet å trekke fram de kvalitetene ved turen og naturopplevelsene som for dem generelt kjennetegner fjellturen.

I det følgende vil jeg, i tråd med prinsipper for analytisk generalisering, først drøfte de dimensjonene jeg sluttet meg fram til ved bruk av Giorgi's analyse opp mot forskningsbaserte kunnskaper om nordmenns friluftsliv slik de framkommer i utvalgsundersøkelser basert på statistisk generalisering. Dernest, i det neste underkapittel, vil jeg gå mer i dybden i det kvalitative materialet i en drøfting av turens betydning for turdeltakernes håndtering av egen identitet, en eksistensiell virksomhet som synes å bli stadig viktigere i det seinmoderne samfunnet.

7.2.1 Funnene holdt opp mot forskning om friluftsliv basert på utvalgsundersøkelser

For turdeltakerne er friluftsliv sammensatt av flere samvirkende dimensjoner, som naturopplevelser, fysiske og sosiale erfaringer, mestring, pause fra hverdagen. Mestring og den sosiale dimensjonen kommer i tillegg til innholdet i den offentlige definisjonen av friluftsliv; «Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse» (St. meld. Nr.39 (2000-2001)).

I det følgende vil jeg sammenlikne forskningsresultatene fra utvalgsundersøkelsen om friluftsvaner og preferanser med funnene i denne undersøkelsen i forhold til de ovennevnte dimensjonene.

Å få naturopplevelse er et hovedmotiv for å gå på tur for informantene mine. Funnene samsvarer med Synovates utvalgsundersøkelse om friluftsliv i 2009, der «å oppleve landskap og stemninger i

naturen» er en viktig turbegrunnelse for 83% av 925 respondenter (Wergeland 2009). Levekårsundersøkelsen til Statistisk sentralbyrå (SSB) i 2001 viser likedes at 68% av 1378 personer mener det er svært viktig «å oppleve landskap og stemninger i naturen» (Odden 2008). I likhet med mine informanter, som snakker positivt om opplevelse av flora og fauna, viser SSB's undersøkelse i 2001 at 47% av 1378 respondenter mener det er svært viktig «å oppleve plante- og dyreliv» (Ibid 2008).

Det kvalitative materialet i min undersøkelse utdyper de generelle funn om naturopplevelse i utvalgsundersøkelsene. Informantene i undersøkelsen framhever betydningen av varierte opplevelser av natur, noe som ofte bygger på ferdsel i variert terreng. Særsilt er informantene mine opptatt av turer til fjells med mulighet for å nå topper for å få bedre utsikt, altså å oppleve visuelle panorama.

Når det gjelder betydningen av fysisk aktivitet, viser forskning basert på utvalgsundersøkelser at det å ta seg ut fysisk og bli kroppslig sliten og dessuten å komme i bedre form er en viktig begrunnelse for å drive friluftsliv (Odden 2008, Vaagbø 1993, Wergeland 2009). SSB's levekårsundersøkelse fra 2001 viser at 77% respondenter mener det er viktig/svært viktig at «jeg får mosjon og trening» av å drive med friluftsliv, mens 46% mener at det er tilsvarende viktig at «Jeg kan ta meg ut og kjenne at jeg blir skikkelig sliten» (Odden 2008).

Felles for informantene mine er at de mener friluftsliv nødvendigvis omfatter fysisk aktivitet. De ønsker både mosjonere og kjenne at de blir slitene, og mener fjellturer tilfredsstillende disse behovene. Dette er i tråd med utvalgsundersøkelsene. I tillegg poengterer informantene mine at det å ta seg ut resulterer i påfølgende kroppslig og psykisk velvære. Muskelkater, spenninger og stress i kroppen forsvinner, noe som påvirker humøret i positiv retning og gir et større overskudd i hverdagslivet. Dessuten påpeker flere av informantene at de fysiske prestasjonene gir dem økt selvtilit, både ved å sammenligne seg med egne tidligere prestasjoner og med formen til slekt, venner og bekjente. På denne måten knyttes de fysiske prestasjonene også til identitetshåndtering, noe jeg kommer tilbake til i neste underkapittel.

Ingen av informantene mine vektla kroppskontroll som turbegrunnelse. I flere utvalgsundersøkelser trekkes slike motiver fram (Odden 2008, Wergeland 2009). Opplevelsene knyttet til velvære av psykisk og fysisk stress kan tyde på at informantene har en mer glede- og lystorientert tilnærming til å fremme egen helse (salutogenese) enn til å fokusere på oppnåelsen av selv- og kroppskontroll (jfr. Antonovsky 2012).

Den sosiale dimensjonen, å være sammen med venner og familie, er gjennomgående en viktig turbegrunnelse som scorer godt over 50% i utvalgsundersøkelsene (Odden 2008, Vaagbø 1993 og Wergeland 2009). Flertallet av informantene mine trekker også fram menneskemøter som en positiv dimensjon ved fjellturen, enten ved at de starter turen alene og blir kjent med andre underveis, eller drar sammen med venner og deretter treffer og blir kjent med nye mennesker under turen. Turgåerne de møter er hyggelig, i godt humør og mer åpne for andre enn i hverdagslivet. Dette åpner for å dele turefaringer, å oppleve fellesskap med andre, å få større nettverk og kanskje finne seg en partner.

De fleste informantene påpeker at fjellturer kan være utfordrende og gir dem mestringsopplevelser, for eksempel når de må gå på ski i krevende fjellterreng, går toppturer, orienterer seg ved å bruke

kart og kompass, makter å klare de fysiske påkjenninger som turen innebærer og har kunnskaper og ferdigheter om hvordan de skal opptre når naturens værforhold krever det; med mer. Å oppleve spenning ved topturer, gå i krevende eller farlig terreng eller få satt sin mestringsevne på prøve nevnes av mindre enn 25% som turbegrunnelse i en utvalgsundersøkelse (Wergeland 2009). I intervjuundersøkelsen min forteller turdeltakerne mer i detalj hva som er utfordrende og gir dem mestringsopplevelse. Årsaken til at så mange av mine informanter trekker fram utfordringer som viktige kan være at de som velger fjellturer i DNTs regi er mer opptatt av denne turbegrunnelsen enn en gjennomsnittlig turgåer.

Informantene forteller at turgåing åpner for å reflektere over viktige ting i livene deres. Under turen tenker de over viktige ting i deres liv. Under turen tenker de tydeligere og får igangsatt opprydding i tankekaoset. De blir bedre kjent med seg selv og får bredere perspektiv både på eget liv og forholdet til samfunnet generelt. I levekårsundersøkelsen i 2001 svarte at det var viktig/svært viktig at «Jeg får tid til å tenke over tilværelsen.» (Odden 2008).

Sammenholdingen av intervjuundersøkelsen og utvalgsundersøkelsen viser at funnene, basert på bruk av Giorgi's analyse, er i stor overenstemmelse med utvalgsundersøkelsen. I tillegg gir utdypningene i det kvalitative materialet både mer detaljert forståelse av begrunnelsene for turgåing og til dels også andre alternative kategorier av turbegrunnelser, for eksempel gledefylt psykisk og fysisk velvære som ønsket resultat av fysisk utfoldelse i stedet for selv- og kroppskontroll. Kvalitativ utdypning som dette kan føre til videreutvikling av kvantitative undersøkelser av årsaker til hvorfor mennesker driver med friluftsliv.

Intervjuundersøkelsene viser dessuten at friluftsliv og fjellturene er av stor betydning for informantenes identitetshåndtering, både deres vedlikehold og endring av egen identitet. Identitetshåndtering kommer i begrenset grad fram i utvalgsundersøkelsene. Dette har både å gjøre med at spørsmålene nødvendigvis blir mer lukkede i utvalgsundersøkelser, men også fordi viktige dimensjoner ved håndtering av identitet, som mestring og sosial samhandling, ikke vektlegges så sterkt i definisjonen av friluftsliv. I denne undersøkelsen framheves disse dimensjonene ganske tydelig av informantene selv, og det synes åpenbart at friluftslivet og fjellturen av denne grunn er identitetsarenaer. Dette vil jeg drøfte nærmere i neste underkapittel.

7.2.2 Fjellturer og identitetshåndtering

I det følgende vil jeg drøfte fjellturens potensiale og mulige betydning for håndtering av identitet i de seinmoderne samfunnet. Drøftingen vil først og fremst være aktuelt for nordmenn, og det for den delen av den norske befolkningen som går på fjellturer. En rekke temaer berørt i 7.2.1 er aktuelle for identitetshåndtering i vår tid, for eksempel søkelyset på å holde kroppen ved like, på å mestre utfordringer og på å søke opplevelser og erfaringer som kan skape balanse mellom oppkavet hverdagstilværelse og ønskete tilstander av flyt, fred, ro, stillhet og naturkontakt. Funnene i denne undersøkelsen tyder på også at informantenes selvopplevelse eller identitet kontinuerlig står i forhold til noe annet, til egen kropp, til kroppen i møte med naturen og til individet i møtet med andre mennesker – til sosiale fellesskap. I neste underkapittel vil jeg derfor definere og utdype hva jeg legger i identitetsbegrepet før jeg i påfølgende underkapittel diskuterer hva funnene i denne undersøkelsen kan bidra med i forståelsen av håndtering av identitet i det seinmoderne samfunnet.

7.2.2.1 Relasjonell identitet

Med bakgrunn i informantenes utsagn og refleksjoner er deres identitet først og fremst knyttet til at de har et forhold til noe annet, enten til natur under turgåing og til andre, noen å dele opplevelsene med. Begge disse relasjonelle aspektene framgår av det som er skrevet i 7.2.1 og kapittel 6. Både i kapitlet om turbeskrivelsen og i kapittel 6 kommer betydningen av forholdet til egen kropp i møtet med natur tydelig fram; i det psykiske velværet av å være sliten, i ulike sanseopplevelser under turen og informantenes betraktninger omkring fysisk mestring. Dette samsvarer med Merleau-Pontys kroppsfenomenologi og hans grunnleggende antakelse om at kroppen er det handlende subjekt (Thøgersen 2010).

I tillegg legger informantene både stor vekt på å dele erfaringene fra turene med andre og å sammenlikne sine prestasjoner med andre. Turenes mening synes å høy grad å være avhengig av opplevelser og erfaringer deles med eller holdes opp mot andre mennesker. Dette er både i tråd med den ruvende pedagogiske filosofen John Deweys tese om at mennesket i utgangspunktet er relasjonelt og handlingsorientert og at menneskelig forståelse og moral (og dermed også deres identitet) nødvendigvis er sosialt forankret (Dewey 1916/2005). Tankegangen samsvarer også med hovedverket til grunnleggerne av kunnskapssosiologi. Vårt forhold til verden, både gjennom språklig kommunikasjon, gjennom sosialisering av sansene, gjennom den mening vi tillegger handlingene og gjenstander, er samfunnsskapt og avhengig av andre mennesker (Berger & Luckmann 1967/2000). Således vil identitet, når den forstås relasjonelt, være samfunnsskapt. Det sosiale meningsdannelsen omkring turene er meget viktig for informantene.

7.2.2.2 Identitet: en vedvarende byggeprosess

Både kapitlet om friluftslivets historie og i turbeskrivelsen framkommer det tydelig at kroppens møte med og bruk av natur er et fundament for turopplevelsen. Like tydelig er det at turer i natur er en viktig del av nordmenns levde kultur. I tråd med Bourdieu hevder jeg at turgåing er kroppsliggjort og underforstått som en viktig og god aktivitet og dermed inngår i felles habitus for turvandrerne. Denne habitusen skinner gjennom i intervjuene med informantene, men i tillegg har informantene mange refleksjoner omkring hva turen kan gi og har gitt dem i både vedlikehold og utvikling av deres selvforståelse/identitet. På denne måten viderefører de på den ene siden en tradisjonell turhabitus, mens de på den andre siden anvender turen i refleksiv identitetshåndtering med mange likhetstrekk med Giddens modernitetsteori, altså et både og, og ikke enten eller.

Jeg vil trekk fram to tilnærminger til identitetshåndtering som kommer spesielt fram i intervjuene med informantene mine, og som kan løfte fram særskilte kvaliteter ved fjellturen som gjør den egnet som redskap for å bygge og vedlikeholde identitet i det seinmoderne samfunnet. Den første tilnærmingen kaller jeg balansering, den andre utvikling av egenstyrke.

Fjellturen synes å gi flere av informantene mulighet til å skape en motpol i erfaringer og opplevelser i forhold til erfaringene av en oppsplittet, oppjaget, urban og konkurranseorientert hverdag. Stillhet, fred og ro og opplevelse av å flyte sammen med naturen, der både også tiden står stille under fjellturen kan brukes for å balansere seg selv i forhold til hverdagsstresset. På det psykologiske plan kan det dreie seg om å utvikle balanse mellom innadvendthet og utadvendthet, men også mellom å oppleve å være kontrollert og å oppleve å ha kontroll. I møtet med omgivelsene kan det utvikles balanse mellom distanse og å flyte sammen med. Gjennom dagen kan det skapes balanse mellom å

være klokkestyrt og å la aktivitetene som gjøres for få ta den tid de trenger. Ut fra intervjuene synes det som om det er stort behov for å skape balanse i forhold til håndtering av egen identitet for informantene. Det virker som identitetshåndtering har fått økt betydning idet seinmoderne samfunnet, men at økende ubalanse samtidig skaper betydelige utfordringer for å håndtere egen identitet.

Den økte balansen og utfordringene med å vedlikeholde og videreutvikle egen identitet synes å føre til økt behov for utvikling av egenstyrke. Informantene bruker ikke selv begrepet egenstyrke, men både når de trekker fram motpolene til hverdagslivet, når de poengterer utviklingen av kroppslig styrke og utholdenhet, når de trekker fram energikrevende sosiale fellesskap og når de utdyper betydningen av mestring, er etter min oppfatning dannelse av egenstyrke et viktig tema. Antonovsky (2012) påpeker at erfaring av situasjoner som påkaller deltakelse fordi de oppleves meningsfulle, som er håndterbare og som også er forståelige ved at hensikten er gjennomskuelig, øker menneskets evne til å håndtere stresssituasjoner og stressutløsere. Det synes som mange av informantene strever med å håndtere stress og stressutløsning i hverdagen, men at de kan bygge egenstyrke gjennom fjellturene til å forberede sin evne til å håndtere hverdagsstresset. Under fjellturene er nettopp meningsfull deltakelse, håndterbarhet og gjennomskuelig gjennomgående kjennetegn. Opplevelsen av sammenheng, som Antonovsky hevder oppstår når disse tres faktorene samspiller, kan bidra til å utvikle egenstyrke.

Slik jeg tolker intervjuene, er informantenes egenstyrke avhengig av sosial deling, sammenlikning og bekreftelse. Det synes som informantene trenger et speil fra andre også i forhold til utvikling av egenstyrke. Dette ser jeg som en bekreftelse på at identiteten er relasjonell, og først og fremst sosial, også i et samfunn som i stor grad framhever individualisering.

7.3 Konklusjon

Fjellturen kan betraktes som et særnorsk kulturfenomen forbeholdt spesielt interesserte personer, først og fremst nordmenn. Denne oppgaven forteller at fjellturen har iboende kvaliteter som kan hjelpe moderne mennesker med å bygge og vedlikeholde sin identitet i en tilværelse som oppleves krevende og der det er vanskelig å skape sammenheng. En rekke andre aktiviteter kan åpenbart tjene samme hensikt, men det synes som muligheten for å skape balanse, bygge egenstyrke og å motta sosial bekreftelse på mestring og utvist egenstyrke gir inngang til fruktbar identitetshåndtering.

Møtene med natur, på fjellet, gir ifølge informantene en slik inngang. Et kjennetegn ved denne undersøkelsen er at de anvendte metodene lar informantene bestemme den mening som er viktig. Ved bruk av slik metode avgrenses verken informantenes meningsutlegninger eller svar de gir på av forbestemte hypoteser. Dette åpner for at undersøkelsene kan tilføye noe til de mange eksisterende utvalgsundersøkelser innen friluftslivet.

Litteraturliste

- Antonovsky, A. (2012). Helsen mystrium: den salutogene modellen. Gyldendal akademisk.
- Bengtsson, J. (1993). Sammanflätningar. Husserl och Merleau-Pontys fenomenologi. Daidalos. Göteborg.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (2000). Den samfunnskapede virkelighet. Fagbokforlaget.
- Berggreen, B. (1994). Da kulturen kom til Norge. Aschehoug. Oslo 1994.
- Bischoff, A. (2012). Mellom meg og det andre fins det stier.. En avhandling om stier, mennesker og naturopplevelser. Philosophiae doctor (Ph.d.) avhandling. Institutt for matematiske realfag og teknologi. Ås.
- Breivik, G. (2013). Jakten på et bedre liv. Fysisk aktivitet i den norske befolkningen 1985-2011. Universitetsforlaget.
- Carson, R. (1962). Silent spring. Penguin Books. London 1963.
- Croesley, N. (2001). The social body. Habits, identity, desire. Sage: London.
- Den Norske Turistforening (2015). Veivalgsdokumentet for årene 2013-2016. Hentet 14. oktober fra www2.turistforeningen.no/files/DNT/veivalg/DNT_veivalg_2013-2016.pdf.
- Dewey, J. (1916/2005). Demokratiet og uddannelse. Klim: Årshus (dansk oversettelse av Democracy and Education publisert i 1916).
- Giddens, A. (1996). Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under sen-moderniteten. Hans Reitzels Forlag. København.
- Fangen, K. (2010). Deltagende observasjon. 2. utgave. Fagbokforlaget.
- Fangen, K. og Selleberg, A. M. (2011). Mange ulike metoder. Gyldendal Akademisk.
- Fog, J. (2004). Med samtalen som utgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview. Akademisk Forlag. København.
- Jensen, T. K. og Johnsen, J. J. (2000). Sundhedsfremme i teori og praksis: En lære- og brugsobog på grundlag af teori og praksisbeskrivelser. 2. udgave. Philosophia. Århus.
- Krogh, E. (1995). Landskapets fenomenologi. Institutt for økonomi og samfunnsfag, Norges landbrukshøgskole. Ås.
- Kvale, S. (1997). Det kvalitative forskningsintervju. Ad notam. Gyldendal. Oslo.
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009). Det kvalitative forskningsintervju. Gyldendal Akademiske. Oslo.
- Lyngø I. J. (1997). «Sundere, enklere, naturligere». Om frokostmåltidet. Rasjonalitet og formidling. Dugnad. Volum 23.

- Ljoså, S. (2007). Alltid beredt til hva? Etablering av norsk speiderbevegelse 1909-1913. Masteroppgave i historie. Institutt for Arkeologi Konservering og Historiske Studier. Universitetet i Oslo. Våren 2007.
- Lyngø, A. J. og Schiøtz, A. (1993). Tarvelig, men gjestfritt. Den Norske Turistforening gjennom 125 år. Den Norske turistforening.
- Malterud, K. (2003). Kvalitative metoder I medisinsk forskning. En innføring. Tano. Aschehoug. Oslo.
- Meadows, D. (2005). Limits to growth: the 30-year update. London: Earthscan.
- Odden, A. og Aas, Ø. (2002). Motiver for friluftslivsutøvelse. Teori, Metoder og resultater fra norske undersøkelser i perioden 1974-2001. Rapport fra konferansen Forskning i friluft. Øyer 19.-20. november 2002. Friluftslivets Fellesorganisasjon.
- Odden, A. (2004). Frivillig og ungdom-tradisjon og trender. Landskonferanse i friluftsliv. DN-notat-3.
- Odden, A. (2008). «Hva skjer med norsk friluftsliv?». En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004. Doktoravhandling ved NTNU 2008:289.
- Patton, M. Q. (2002). Qualitative research & evaluations methods. Sage Publications.
- Pedersen, A. J. (2012). Opplevelsesøkonomi: Kunsten å designe opplevelser. Oslo. Cappelen Damm Akademisk.
- Postholm, B. (2010). Kvalitativ metode: ein innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kassstudier. Universitetsforlaget. Oslo.
- Pine, B. J. & Gilmore, J. H. (1999). The Experience Economy: Work is Theatre and Every Business is a Stage. Boston, Mass.: Harvard Business School Press.
- Skår, M. (2010). Natur i hverdagsliv. Universitetet for Miljø- og Biovitenskap. Philosophiae Doctor (PhD) Thesis 2010:07.
- Sondre, L. (2007). Alltid beredt til hva? Etableringen av norsk speiderbevegelse 1909-2013. Masteroppgave for Arkeologi Konservering og Historiske studier. Universitetet i Oslo, våren 2007.
- Statistisk sentralbyrå (2014). Levekårsundersøkelsen 2014. Hentet 17. september 2015 fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid/hvert-3-aar>.
- St.meld. nr 39 (2000-2001). Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet. Oslo: Kulturdepartementet. Hentet 12. desember 2015 fra <https://regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr39-2000-2001-/id194963>.
- Thøgersen, U. (2010). Krop og fænomenologi. En introduktion til Maurice Merleau-Pontys filosofi. Academica.
- Tordsson, B. (2003). «Å svare på naturens åpne tiltale». En undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900- tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen. Dr.Cient avhandling. Oslo 2003. Norges Idrettshøgskole. Institutt for samfunnsfag.

Vorkinn, M., Aas Ø. og Jo, K. (1997). Friluftsliv blant den norske befolkningen-utviklingstrekk og status i 1996. ØF-rapport nr. 07/1997.

Vaagbø, O. (1993). «Den norske turkulturen». FRIFO 1993. DN-notat 2001-5.

Wergeland, I. (2009). Politikk og samfunn, Synovate 2009.

Woon, L. L. (1993). Hvordan jeg lært å gå tur: norsk friluftsliv sett utenfra. Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo, 1993. I: Idrett og fritid i kulturbilde i Oslo: Det historisk-filosofiske Fakultet i Oslo, 1993.

Aakvaag, G. C. (2008). Moderne sosiologisk teori. Abstrakt forlag. Oslo.

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Postboks 5003
NO-1432 Ås
67 23 00 00
www.nmbu.no